

*Złoty wiek Królestwa Węgier
– czasy Macieja Korwina*

*A Magyar Királyság aranykora
– Corvin Mátyás uralkodása*

Marek Zalewski • Gróf Péter • Jerzy Dymytryszyn

*Złoty wiek Królestwa Węgier
– czasy Macieja Korwina*

*A Magyar Királyság aranykora
– Corvin Mátyás uralkodása*

Druga połowa XV wieku i czasy panowania Macieja Korwina były „złotym wiekiem” Królestwa Węgier. To, że nastoletni syn słynnego pogromcy Imperium osmańskiego Jánosa Hunyadiiego nie padł po śmierci ojca ofiarą spisków dworskich i powołano go na króla było niebywałym osiągnięciem grona jego najbliższych. Jednak szybko uwolnił się spod ich kurateli i z ogromną determinacją najpierw uporządkował sytuację wewnętrzną w państwie, a następnie dbał o jego rozwój gospodarczy i kulturalny. Przeprowadzone reformy umożliwiły królowi Maciejowi Korwinowi nie tylko podjęcie zdecydowanych działań politycznych i militarnych, ale też realizowanie wizji państwa otwartego na nowe prądy kulturowe płynące z Italii. Zaproszeni przez niego mistrzowie tworzyli dzieła w duchu renesansu, zdołując nimi królewskie rezydencje w Budzie i Wyszehradzie.

W przeciwieństwie do sławnego ojca unikał frontalnego starcia z Imperium osmańskim i konsekwentnie budował potęgę Królestwa Węgier poprzez poszerzanie jego granic na północy i zachodzie. Rywalizował z Jagiellonami o czeską koronę, zajmując w toku prowadzonych walk Morawy, Łużyce i Śląsk.

Ważny dla Macieja Korwina był zwłaszcza Śląsk, gdzie poznał piękną Barbarę Edelpeck, która dała mu jedyne syna Jánosa. Bywał we Wrocławiu, a trwałą pamiątką po węgierskim królu jest czarny kruk w herbie Głogowa.

prof. dr hab. *Adrienne Körmendy*

A XV. század második fele, Corvin Mátyás uralkodásának ideje igazi aranykor volt a Magyar Királyság számára. Pedig az, hogy a híres törökverő Hunyadi János tizenéves fia, atyja halála után nem lett udvari összeesküvés áldozata, sőt, királlyá is koronázták, szűk családjának hallatlan érdeme és vívmánya volt. Ő azonban gyorsan kiszabadította magát gyámságuk alól, és óriási határozottsággal először elrendezte a birodalom belső helyzetét, majd gondoskodott hazája gazdasági és kulturális fejlődéséről is. Az általa véghez vitt reformok nem csak határozott politikai és hadi intézkedések meghozatalát tették lehetővé Corvin Mátyás számára, de azt is, hogy megvalósítsa az Itália felől érkező új kulturális áramlatok iránt nyitott államról alkotott elképzeléseit. Az általa behívott mesterek a reneszánsz szellemében alkották műveiket, feldíszítve a budai és visegrádi királyi szálláshelyeket.

Híres atyjával ellentétben ő elkerülte a közvetlen ütközést az Oszmán Birodalommal, és következetesen építette a Magyar Királyság hatalmát határainak északi és nyugati irányba történő kiszélesítése útján. Versenybe szállt a Jagelló-házzal a cseh koronáért, a küzdelmek során elfoglalta Morvaországot, Lužice és Szilézia vidékét is.

Különösen fontos volt Corvin Mátyás számára Szilézia, ahol megismerte a szépséges Edelpeck Borbálát, aki egyetlen fiát, Jánost szülte neki. Többször járt Boroszlóban, és a magyar király emlékét őrzi Głogów címerének fekete hollója is.

prof. dr hab. *Körmendy Adrienne*

Maciej Korwin
- król Węgier

Maciej Korwin (23 luty 1443 – 6 kwiecień 1490). Młodszy syn Jana Hunyadi i Elżbiety Szilágyi, król Węgier i Chorwacji (1458), Czech (1469), książę Austrii (1486).

Corvin Mátyás (1443. február 23 –1490. április 6.) Hunyadi János és Szilágyi Erzsébet ifjabbik fia, Magyarország és Horvátország (1458), Csehország (1469) királya, Ausztria főhercege (1486).

Corvin Mátyás
- Magyarország királya

Bezpotomna śmierć władcy zawsze oznaczała dla państwa chaos i walkę o władzę, która niejednokrotnie przerażała się w bezwzględny wojnę domową. Podobnie było w Królestwie Węgier w 1437 roku, kiedy po długim panowaniu odszedł z tego świata Zygmunt Luksemburski, a dwa lata później również jego zięć i następca Albrecht II Habsburg. Królowa wdowa Elżbieta Luksemburska chcąc zabezpieczyć prawa do tronu urodzonemu po śmierci ojca synowi Władysławowi, zwanemu Pogrobowcem, koronowała niemowlę wykradzioną z zamku w Wyszehradzie Świętą Koroną – tzw. koroną św. Stefana, ale w obawie o życie pozostawała w Wiedniu pod opieką krewnego, księcia Austrii i króla Niemiec Fryderyka III Habsburga.

Pomimo uzyskania przez Elżbietę poparcia możnych z północnych i zachodnich ziem Królestwa na rzecz jej syna, jak i dokonania jego koronacji Świętą Koroną, inisgnium postrzeżanym za niezbędne do uznania tego aktu za ważny, stany węgierskie obrały na króla władcę Polski Władysława III z dynastii Jagiellonów, zwanego później Warneńczykiem. Jednak i jego panowanie było krótkie gdyż w 1444 roku poległ w bitwie pod Warną. Pomimo klęski i ogromnego zagrożenia ze

Egy uralkodó utód nélküli halála mindig káoszt és hatalmi harcokat eredményezett, amelyek nem ritkán kíméletlen polgárháborúban végződtek. Hasonlóan indult az 1437-es év a Magyar Királyságban is, amikor hosszú uralkodása után Luxemburgi Zsigmond a másvilágra költözött, majd őt követte két évvel később veje és utódja, Habsburg Albert is. A király özvegye, Luxemburgi Erzsébet, hogy biztosítsa fia, az apja halála után a világra jött, és ezért Utószülöttnek is nevezett László uralkodási jogát, megkoronáztatta a csecsemőt a visegrádi váról kilopott Szent Koronával, azaz Szent István koronájával, de ő maga az életét féltve inkább Bécsben maradt, rokona, III. Habsburg Frigyes, Ausztria főhercege és német király oltalma alatt.

Ám hiába szerezte meg Erzsébet a Királyság északi és nyugati területek befolyásos mágnásainak támogatását fia számára, és hiába történt meg a koronázás a Szent Koronával, amely nélkülözhetetlen királyi jelvény volt az aktus elismeréséhez, a magyar rendek I. Jagelló Ulászlót ültették a trónra, akit később Várnainak neveztek el. Ugyanakkor az ő uralkodása is rövidnek bizonyult, mivel 1444-ben, a várnai csatában elesett. A vereség és az Oszmán Biro-

strony Imperium osmańskiego w Królestwie Węgier ponownie rozpętała się walka możnowładców o wpływy i wybór nowego króla.

Rozważano osadzenie na tronie małoletniego i już formalnie koronowanego Władysława V Pogrobowca, ale ostatecznie postanowiono, że do czasu uzyskania przez niego odpowiedniego wieku, regencję będzie sprawował jeden z największych możnowładców, wsławiony zwycięstwami nad wojskami osmańskimi János (Jan) Hunyadi.

Jan Hunyadi (ok. 1407 – 1456) ojciec Macieja Korwina, Wsławił się zwycięstwami nad wojskami osmańskimi i dlatego nazywano go „Przeklętym Jankiem”. Pamiątką rozgromienia przez niego w 1456 roku pod Belgradem armii muzułmańskiej jest do dziś kultywowany zwyczaj bicia w południe w kościelne dzwony.

Hunyadi János (1407 k. – 1456) Corvin Mátyás apja, aki az oszmán seregek feletti győzelmeiről híresült el, és érdemelte ki később a „törökverő” jelzőt. A muszlam hadak ellen aratott 1456-os nándorfehérvári győzelme tiszteletére hangzó déli harangszó, mindmáig őrzi emlékét.

dalom felől érkező hatalmas fenyegetés ellenére a Magyar Királyságban ismét kirobbant a főurak közötti háború az új király megválasztása és a felette gyakorolt befolyás felett.

Felmerült, hogy a kiskorú, és már formalisan megkoronázott V. Utószülött László trónra ültetése, de végül úgy határoztak, hogy amíg el nem éri a megfelelő kort, az egyik legbefolyásosabb nagyr, az oszmán hadak ellen már hírnevet szerzett Hunyadi János gyakorolja helyette a hatalmat régensként.

Władzę i pozycję Jana Hunyadięgo w państwie podkopała klęska, dowodzonej przez niego armii, zadana przez sułtana Murada II w 1448 roku w bitwie na Kosowym Polu. Przegrana sprawiła, że zaczęto kwestionować jego prawo do kierowania Królestwem. W 1452 roku przeciwna mu grupa możnowładców z Ulrykiem II Cylejskim na czele sprowadziła na Węgry, już wcześniej koronowanego Władysława V Pogrobowca, którego stany wybrały na króla. Jan Hunyadi, chociaż musiał zrezygnować z regencji, nadal pozostawał naczelnym wodzem i zarządcą Siedmiogrodu.

Zawirowania polityczne w Królestwie wykorzystało Imperium osmańskie do zadania ostatecznego ciosu Cesarstwu bizantyńskiemu. W 1453 roku zdobyty został Konstantynopol, a trzy lata później wielka armia muzułmańska obległa najważniejszą na południowej granicy Węgier twierdzę i miasto Nándorfehérvár (obecnie Belgrad, Serbia), uznawane za wrota do kraju. Jej zdobycie otworzyłoby wojskom Mehmeda II Zdobywcy drogę do wnętrza państwa, gdyby nie determinacja Jana Hunyadięgo i wysłannika papieża, włoskiego franciszkanina Jana Kapistrana (Giovanni da Capestrano). Przeprowadzone przez wodza naczelnego posiłki i wiara w zwycięstwo zaowocowały całkowitym rozbięciem wojsk sułtana i, jak się okazało, powstrzymaniem na kilka dziesięcioleci ekspansji osmańskiej na Węgry.

Hunyadi János hatalmát és pozícióját a birodalomban egy katasztrófa ásta alá, amikor az általa vezetett sereg vereséget szenvedett II. Murád szultán hadaival szemben a rigómezei csatában. A vereség miatt elkezdték megkérdőjelezni jogát a Királyság irányítására. 1452-ben a főrendek egy vele szemben álló csoportja II. Cillei Ulrik vezetésével Magyarországra hozta a korábban már megkoronázott V. Utószülött Lászlót, akit a rendek megválasztottak királynak. Hunyadi Jánosnak, bár le kellett mondania a régensi pozícióról, továbbra is fővezér és Erdély ura maradt.

A Királyság politikai viharait az Oszmán Birodalom arra használta, hogy a végső csapást sújtsa a Bizánci Császárságra. 1453-ban meghódították Bizáncot, három évvel később a hatalmas muzulmán hadsereg már Magyarország déli határának legfontosabb erődjét és városát, Nándorfehérvárt (ma Belgrad, Szerbia) ostromolta, amelyet az ország kapujának is tartottak. A város bevétele megnyitotta volna II Hódító Mehmed hadai számára az utat az állam szíve felé, ha nem lett volna Hunyadi János és a pápai küldött, az olasz ferences Kapisztrán János (Giovanni da Capestrano) elszántága. A fővezér által hozott erősítés, és a győzelemben vetett hit végül a szultán seregének teljes szétzúzásához vezetett, és mint később kiderült a magyarországi oszmán terjeszkedés, több évtizedes leállásához

Jednak radość z sukcesu trwała krótko, bo kilka tygodni później wojsko węgierskie zostało zdziesiątkowane przez epidemię dżumy. Jej ofiarą padli także obaj twórcy triumfu – Jan Hunyadi i Jan Kapistran.

Kiedy zabrakło autorytetu i siły Jana Hunyadiego coraz większą rolę w kraju zaczął odgrywać wuj Władysława V Pogrobowca Ulryk II Cylejski. Młody król powierzył mu naczelną dowództwo nad armią i przejmowanie zamków będących dotąd we władaniu starego wodza. To spowodowało, że starszy syn Hunyadiego, László (Władysław), zwabił go do Belgradu i następnie zamordował wraz z towarzyszącą mu świtą. Władysław V Pogrobowiec, udając, że wybaczył Hunyadim, zaprosił obu braci i ich stronników do rezydencji królewskiej w Budzie w celu omówienia bieżących problemów Królestwa. Na miejscu okazało się, że była to pułapka. Władysław Hunyadi został ścięty, a młodszy z braci – Mátyás (Maciej), aresztowany i zabrany do Pragi, gdzie pozostawał pod kuratelą palatyna Jerzego z Podiebrodów.

Na wieść o zamordowaniu starszego i uwięzieniu młodszego syna, matka braci Elżbieta oraz ich wuj Mihály (Michał) Szilágyi zaczęli zbierać siły do zbrojnego wystąpienia przeciwko królowi. Niechybnej wojnie domowej zapobiegła w 1457 roku niespodziewa-

is. A didadal ugyanakkor nem tarhattott sokáig, mert néhány héttel később a magyar seregeket pestisjárvány tizedelte meg. Ennek esett áldozatul a győzelem két szerzője is – Hunyadi János és Kapisztrán János is.

Amikor Hunyadi János tekintélye és ereje eltűnt az országból, egyre fontosabb szerepet kezdett játszani Utószülött László nagybátyja, II. Cillei Ulrik. A fiatal király rábízta a hadsereg irányítását, és ő vette át a korábbi fővezér által birtokolt végvárakat is. Ennek következményeképp Hunyadi idősebb fia, László, Nándorfehérvárra csalogatta és kíséretével megölette. V. Utószülött Ulászló úgy tett, mintha megbocsátott volna a Hunyadiaknak, meghívta mindkét fivért, és társaikat a budai királyi székhelyre, hogy megbeszéljék a Királysági aktuális gondjait. A helyszínen derült ki, hogy kelepceről van szó. Hunyadi Lászlót lefejezték, fiatalabb fivérét, Mátyást pedig letartóztatták és Prágába vitették, ahol Podjebrád György lovag gondnoksága alá került.

Idősebb fiuk meggyilkolása és testvéröccse bebörtönzésének hírére a fivérek anyja Szilágyi Erzsébet, és nagybátyjuk, Mihály fegyveres szervezkedésbe kezdtek a király ellen. Az elkerülhetetlen polgárháborút 1457-ben Utószülött László váratlan halála előzte meg. A Magyar Király-

na śmierć Władysława V Pogrobowca. Królestwo Węgier ponownie znalazło się na rozdrożu. Po długich negocjacjach skonfliktowane strony postanowiły, że na tron powołają osobę niewywodzącą się z książęcego rodu i w ten sposób w 1458 roku królem został Maciej Hunyadi, syn słynnego pogromcy Osmanów. Ogromną rolę w elekcji odegrał Michał Szilágyi, który nie tylko przekonał możnych do kandydata, ale również przyczynił się do jego uwolnienia przez Jerzego z Podiebradów, który po śmierci Władysława V Pogrobowca przejął tron w Czechach. Jemu także stany węgierskie powierzyły na pięć lat funkcję regenta, aby doradzał i kierował działaniami piętnastoletniego króla.

Jednak już po roku część możnych władców odstąpiła od układu i na władzę Węgier wybrała cesarza Fryderyka III Habsburga, który z zachowaniem tradycji został koronowany Świętą Koroną przywiezioną do Wiednia jeszcze w 1439 roku na polecenie Elżbiety Luksemburskiej, matki Władysława V Pogrobowca.

Sytuacja na Węgrzech stała się jeszcze bardziej skomplikowana, kiedy Michał Szilágyi niezadowolony z samodzielności młodego króla przeszedł do stronnictwa habsuburskiego. Pomimo to Maciejowi Hunyadiemu, przy pomocy dawnych stronników jego ojca i wojskom zaciężnym, udało się zapobiec rozprzestrzenieniu się rebelii.

ság ismét válaszút előtt állt. Hosszas tárgyalások során a szemben álló felek eldöntötték, hogy az ország élére olyan személy kerül, aki nem királyi családból származik – ily módon lépett a trónra Hunyadi Mátyás, az oszmán hadak híres legyőzőjének fia. A királyválasztásban óriási szerepet játszott Szilágyi Mihály, aki nemcsak meggyőzte a nagyurakat a jelölt személyéről, de ő szabadította ki annak a Podjebrád Györgynek csehországi házából, aki Utószülött Ulászló halála után elfoglalta cseh trónt. Szilágyira bízták öt évre a magyar rendek a régensi funkciót is, hogy tanácsaival segítse és irányítsa az akkor tizenöt éves király első lépéseit.

Csakhogy egy évvel később a főurak egy része felmondta a megállapodást és a hagyományok betartásával megválasztotta Magyarország királyának III. Habsburg Frigyeset, méghozzá a Szent Koronával, amelyet még 1439-ben Luxemburgi Erzsébet, V. Utószülött László édesanyja utasítására szállítottak Bécsbe.

A helyzet még bonyolultabbá vált Magyarországon azután, hogy Szilágyi Mihály megelégtelt a fiatal király önállóságát, és áttért a Habsburg-pártiakhoz. Hunyadi Mátyásnak ugyanakkor, apja régi pártfogóinak és a zsoldosok seregének segítségével sikerült felülkerekedni és megállítani a lázadás terjedését.

W wojnie z opozycją magnacką, wspomaganą przez wojska habsburskie, młody król uzyskał silne poparcie ze strony szlachty oraz miast, których rozwój i dobrobyt uzależniony był od spokoju wewnętrznego i zachowania stabilności władzy centralnej. Maciej Korwin rozumiejąc powiązanie gospodarki z polityką doskonale potrafił to wykorzystać. Dzięki finansowemu wsparciu miast zdołał w krótkim czasie stworzyć sprawną i doskonale wyćwiczoną zaciężną Czarną Armię (nazwaną tak ze względu na jej czarne wyposażenie), do której zdołał zwerbować, a raczej przymusić zajmujące się dotąd rozbojem, rozproszone oddziały husytów. Dzięki niej Maciej Korwin, działając stanowczo i metodycznie, zdołał szybko zaprowadzić porządek w państwie i wyprzeć wojska cesarza Fryderyka III Habsburga.

A Habsburg seregiel által támogatott főúri ellenzékkel folytatott háborúban az ifjú király erős támogatást kapott a középnemességtől és a városoktól, amelyek fejlődése és jóléte a központi hatalom belső békéjétől és stabilitásának megőrzésétől függött. Corvin Máttyás megértette a gazdaság és politika összefüggését és képes volt mindent kihasználni. A városok pénzügyi támogatásával képes volt rövid idő alatt megteremteni a hatékony és kiválóan képzett Feketes Sereget (amely e nevet fekete felszerelése után kapta), ahová sikerült besoroznia, vagyis inkább erővel betagoznia az addig jobbára rablásal egységeket. A sereg segítségével Corvin Máttyásnak határozott és módszeres munkával sikerült rendet tennie az országban, és kiűznie a III. Habsburg Frigyes császár seregeit.

Europa Środkowa w czasach Macieja Korwina z zaznaczeniem ziem będących w jego władaniu ■ i podległych cesarzowi ■.

Közép-Európa Corvin Máttyás idején, az általa uralt országrészek ■ és a német császár fennhatósága alá tartozó területek megjelölésével ■.

Portret Macieja Korwina z karty kodeksu wykonanego na życzenie światłego władcy.
Corvin Mátyás arcképe egy, a felvilágosult uralkodó által rendelt kódex lapján.

Młody władca, przywiązując wielką wagę do tradycji Królestwa, prowadził negocjacje z Habsburgiem w sprawie odzyskania korony św. Stefana i insygniów koronacyjnych. Cel został osiągnięty dopiero w 1463 roku za ogromną, jak na owe czasy, sumę 80 000 złotych forintów. W porozumieniu zawarto też warunek, że w razie bezpo- tomnej śmierci króla, tron po nim obejmie Fryderyk III Habsburg lub jego następca. Wprawdzie wydawało się to mało prawdopodobne (cesarz był o 27 lat starszy od Hunyadiego), to przeżył Macieja o 3 lata, a zapis w układzie stał się w przyszłości podstawą roszczeń Habsburgów do korony Węgier.

W 1464 roku odbyła się w Budzie z użyciem odzyskanej Świętej Korony, w więc zgodnie z prawem i tradycją, koronacja Macieja Hunyadiego na króla Węgier. W tym samym roku zmarła jego żona Katarzyna, córka króla Czech Jerzego z Podiebradów. Spowodowało to rozluźnienie stosunków z teściem i otworzyło drogę do nawiązania współpracy z Polską. Król Maciej złożył propozycję zawarcia przez niego małżeństwa z Jadwigą, córką Kazimierza IV Jagiellończyka. Jednak król Polski nie chciał tego związku, w czym usilnie wspierała go żona, Elżbieta Rakuszanica, która jako siostra Władysława V Pogrobowca nie lubiła Hunyadiego i uważała go za parweniusza, gdyż nie pochodził z królewskiego rodu.

A fiatal uralkodó nagy hangsúlyt fektetett a Királyság hagyományaira tárgyalásokba bocsátkozott a Habsburg uralkodóval Szent István koronája és a koronázási jelvények visszaszerzése érdekében. E célt végül 1463-ban sikerült elérni az akkori időkben óriási összeg, 80000 arany forint ellenében. A megállapodásba belefoglaltak egy olyan feltételt is, hogy ha a király utód nélkül hal meg, a trónon III.Habsburg Frigyes, avagy utódja követi. Ez akkoriban valóban kevésbé tűnt valószínűnek (a császár 27 évvel idősebb volt Hunyadi Mátyásnál), a császár mégis 3 évvel túlélte Mátyást, és a megállapodás ezen rendelkezése adta az alapot a Habsburgok trónkövetelésének a magyar koronát illetően.

1464-ben Budán a visszanyert Szent Koronával, tehát a hagyományoknak megfelelően zajlott Hunyadi Mátyás megkoronázása. Ugyanebben az évben halt meg felesége, Katalin, a cseh király, Podjebrád György lánya. Emiatt fellazultak a kapcsolatok az apóssal, és a király előtt megnyílt az út, hogy együttműködésre lépjen Lengyelországgal. Mátyás házassági ajánlatot tett IV. Jagelló Kázmér lányának, Hedvignek. A lengyel király ellenezte ezt a vizont, amiben felesége, Habsburg Erzsébet is messzemenőig támogatta, aki V. Utószülött László húgaként nem rajongott a Hunyadiakért és parvenünek tartotta, hiszen nem királyi családból származott.

Jagiellonowie wydali córkę za księcia Bawarii. Ślub i niezwykle wystawne wesele przeszły do historii, bo od ponad stu lat odtwarzana inscenizacja ściera do Landshut (Niemcy) tłumy turystów. Szkoda tylko, że piękno zaślubin nie przełożyło się na szczęśliwe życie. Jadwiga po kilku latach została, przez męża hulakę, oddalona i resztę dni spędziła zamknięta w zamku z dala od dworu.

W 1462 roku Jerzy z Podiebradów porozumiał się z Kazimierzem IV Jagiellończykiem i przyrzekł, że tron Czech obejmie po nim najstarszy syn króla Polski Władysław. Pomimo to Maciej Korwin nie zamierzał rezygnować. Okazja ku temu nadarzyła się w 1466 roku, kiedy papież Paweł II ekskomunikował husyckiego króla Czech i wezwał katolickich władców do krucjaty. Maciej Korwin postanowił wystąpić przeciwko byłemu teściowi. Znalazł poparcie części czeskich katolickich możnych, którzy choć wcześniej proponowali koronę Kazimierzowi IV Jagiellończykowi, w 1469 roku obwołali go królem. Maciejowi i jego stronnikom udało się zdobyć Morawy, Łużyce i Śląsk, ale nie zdołali opanować Pragi i właściwych Czech, gdzie zdecydowanie dominowali zwolennicy króla Jerzego z Podiebradów i reformatorskich idei Jana Husa. Pomimo zaangażowania dużych sił i środków wojna z doskonałym husyckim wodzem nie była ła-

A Jagellók a bajor hercegi házhoz adták lányukat. Az esküvő és a rendkívül nagyszabású lakodalom bevonult a történelembe, a több mint száz év óta újrajátszott inszenizációja mind a mai napig turisták tömegeit vonzza Landshutba (Németország). Sajnos azonban a menyegző szépsége nem folytatódott boldog házaséletben: Hedviget néhány évvel később elhagyta kicsapongó férje, és életének maradék napjait várába zárkózva, távol az udvartól töltötte le.

1462-ben Podjeb rád György egyezményt kötött IV. Jagelló Kázmérral, és esküt tett arra, hogy Csehország trónját utána Lenegyelország királyának legidősebb fia, Ulászló foglalja el. Mátyás azonban nem szándékozott lemondani terveiről. Kisvártatva, 1466-ban meg is született a megfelelő alkalom, amikor II. Pál pápa kiátkozta Csehország huszita királyát és keresztes hadjáratra hívta a katolikus uralkodókat. Corvin Mátyás úgy döntött, volt apósa ellen indul. Támogatókra lelt a katolikus cseh főrendek tagjaiban, akik eredetileg ugyan Jagelló Kázmért támogatták, 1469-ben mégis neki ajánlották fel a koronát. Mátyásnak és híveinek sikerült meghódítaniuk Moráviát, Lužicét és Sziléziát, de nem sikerült bevenniük Prágát, és Csehország szívéét, ahol határozottan többségben voltak Podjeb rád György és Husz János reformeszméinek hívei. Annak ellenére, hogy rendkívüli erőket és forrásokat mozdított meg, a huszita vezér elleni háború nem volt

ta i zakończyła się dopiero w 1471 roku po jego naturalnej śmierci.

Dla Macieja Korwina śmierć husyckiego władcy nie była rozwiązaniem problemu, bo zgodnie z wcześniejszym układem zmarłego z Kazimierzem IV Jagiellończykiem tron Czech objął polski królewicz Władysław. Chociaż ojciec wsparł go finansowo i militarnie, jego pozycja była bardzo niepewna, gdyż Korwin nadal władał Morawami, Łużycami oraz Śląskiem i nie zamierzał rezygnować z praw do czeskiej korony.

Król Polski Kazimierz IV Jagiellończyk, chcąc pomóc starszemu synowi rządącemu w Czechach i wykorzystując bunt możnych sprzeciwiających się twardym rządóm Korwina, którzy zaproponowali tron jego młodszemu synowi - Kazimierzowi, jesienią 1471 roku zorganizował wyprawę na Węgry. Jednak okazała się ona kompletnym fiskiem, gdyż oddziały zaciężne przemaszerowały przez północne ziemie Królestwa Węgier, gdzie opozycja przeciwna Korwinowi była najsilniejsza, i utknęły w Nyitrze (obecnie Nitra, Słowacja). Kłopoty z opłacaniem żołdu sprawiły, że po paru tygodniach wojsko wycofano do Polski.

Zajęty dławieniem buntu możnych Maciej Korwin przystał na propozycję negocjacji. Trwały one z przerwami przez kolejne miesiące i nie przynosiły zawarcia pokoju. Jednak kiedy Korwin uporał się z wewnętrzną opozycją, na

könnyű, és csak 1471-ben zárult a cseh király természetes halálával.

Corvin Mátyás számára a huszita uralkodó halála azonban nem jelentett megoldást a problémára, mert az elhalálozott király IV. Jagelló Kázmérral kötött alkuja értelmében a cseh trónt Ulászló királyfi foglalta el. Bár apja támogatta pénzzel és katonasággal, a helyzet mégis igen bizonytalan volt, hiszen Corvin továbbra is uralkodott Morávia, Lužsice és Szilézia felett, és nem szándékozott lemondani a cseh koronához fűződő jogairól.

IV. Jagelló Kázmér király segíteni akarta Csehországban uralkodó fiát, és kihasználva a Corvin keménykezű uralkodása ellen lázongó, és a magyar trónt fiának, Kázmérnak felajánló főurak zendülését, 1471 őszén hadjáratot indított Magyarországra. E portya ugyanakkor teljes kudarccal végződött, mert a zsoldos egységek áthaladtak a Magyar Királyság északi területein, ahol a legerősebb volt Corvin Mátyás ellenzéke, de Nyitrán (ma Nitra, Szlovákia). A zsoldfizetéssel kapcsolatban felmerülő elakadtak gondok miatt azonban néhány héttel később visszakullogtak Lengyelországra.

A főurak lázadásával elfoglalt Corvin Mátyás beleegyezett a helyzet tárgyalásos rendezésébe. Kisebb szünetekkel a tárgyalás hónapokon keresztül tartott és nem hozta el a békekötést, Corvin azonban időközben legyűrte a belső ellenzékét és 1474 elején a hadsere-

początku 1474 roku jego wojska splądrowały i spaliły podkarpackie Pilzno oraz Jasło i Żmigród. Namówił też Jana II, księcia śląskiego Żagania, do najazdu na Wielkopolskę i wspierał separatystyczne działania biskupa Warmii Mikołaja Tungena.

ge betört északon, feldúlta és felégette a kárpátok lábánál fekvő Pilznót, Jaslót és Żmigródot. Rábeszélte II. Jánost, a sziléziai Sagan (żagań) fejedelmét, hogy hódítsa meg Nagylengyelországot és támogassa Varmia püspöke, Nikolaus von Tüngen széparatista törekvéseit.

Dekoracja rzeźbiarska tympanonu portalu w Wielkiej Sali ratusza wrocławskiego wykonana przez Bricciusa Gauskego z herbowym krukiem Macieja Korwina w otoczeniu godła Węgier (pasy), Czech (lew), Śląska (orzeł) i Łużyc (byk). Fot. T. Gąsior

Briccius Gauske által készített készített díszes dombormű a boroszlói városháza Nagytermének kapuboltozatán, Corvin Mátyás hollós címerével a magyar sávok, a cseh kétfarkú oroszlán, a sziléziai sas, és a luszicei bika társaságában. Fot. T. Gąsior

Jerzy Dymytryszyn

Śląsk w czasach Macieja Korwina

Śląsk w końcu X wieku został włączony do formującego się państwa polskiego i stanowił południowo-zachodnią rubież władztwa dynastii Piastów. Kiedy w połowie XII wieku nastąpiło rozbitcie dzielnicowe, Śląsk pozostawał we władaniu piastowskich przedstawicieli z bocznych linii, których księstwa ze względów politycznych i ekonomicznych uzależniały się z biegiem czasu od władców czeskich i niemieckich. W 1348 roku Karol IV Luksemburski, wówczas jako król czeski i cesarz rzymski od 1355 roku dokonał inkorporacji Śląska do Królestwa Czech. Jego syn Zygmunt Luksemburski (prawnuł króla Polski Kazimierza III Wielkiego) został królem Węgier zeniąc się z córką Ludwika Węgierskiego Marią, a po śmierci brata przyrodniego Waclawa IV przejął po nim również koronę Czech.

Zanim jednak Zygmunt Luksemburski mógł w 1436 roku koronować się w Pradze na króla Czech, musiał przez ponad dekadę walczyć z husytami, którzy odcinając się od Kościoła katolickiego stali się obiektem krucjat organizowanych przez niechcianego władcę i papieża. Kiedy zmarł nastąpił okres zawirowań, który zakończyło wybranie przez szlachtę na króla

Szilézia Corvin Mátyás idején

Sziléziát a X.század végén csatolták a formálódó lengyel államhoz és e régió alkotta a Piast-dinasztia uralkodási területének délnyugati határvidekét. Amikor a XII. század derekán érkezett a részfejedelemségek kora, Szilézia a Piastok oldalának kezében maradt, e fejedelemségek politikai és gazdasági megfontolásokból az idő előrehaladtával a cseh és német uralkodóktól kerültek függésbe. 1348-ban IV. Luxemburg Károly, akkori cseh király és római uralkodó (1355-től császár) betagolta Sziléziát a Cseh Királyságba. Fia, Luxemburgi Zsigmond (III. Nagy Kázmér lengyel király dédunokája) lett Magyarország királya, aki feleségül vette Nagy Lajos király Mária lányát, és féltestvére, IV. Vencel cseh király halála után megörökölte a cseh koronát is.

Mielőtt azonban Luxemburgi Zsigmond 1436-ban Prágában cseh királlyá koronázhatta volna magát Prágában, több mint egy évtizeden keresztül meg kellett vívnia a huszitákkal, akik miután elzárkóztak a katolikus egyháztól, keresztes hadjáratok céltábláivá váltak a nem kívánt uralkodó és a pápa részéről. Amikor meghalt, viszályok örvénylő időszak következett, amelynek a nemesek

jednego z husyckich wodzów, Jerzego z Podiebradów. Natomiast na Węgrzech tron powierzono małoletniemu Maciejowi Korwinowi. Jednak pozycja nowych władców, tak w rządzonych przez nich krajach jak i na arenie międzynarodowej była bardzo słaba. Ze względu na niskie pochodzenie społeczne obu królów nie akceptowały ich dwory panujące w Europie, a zwłaszcza Jagiellonowie i Habsburgowie.

Król Jerzy z Podiebradów starając się o usankcjonowanie swojej władzy zawarł w 1462 roku w Głogowie porozumienie z królem Polski, na mocy którego po jego śmierci tron w Pradze miał przejąć Władysław, syn Kazimierza IV Jagiellończyka. Sprawę skomplikowała ekskomunika, jaką w końcu 1466 roku papież Paweł II rzucił na czeskiego króla. To skłoniło Korwina do zbrojnego wystąpienia przeciwko niedawnemu teściowi, licząc na obietnicę papieża, że zatwierdzi go jako władcę Królestwa Czech. Przy wsparciu swoich niedawnych wrogów, Habsburgów i zbuntowanych możnych w kwietniu 1468 roku ogłosił się opiekunem czeskich katolików. Zdawał sobie jednak sprawę, że pretensje do korony roszczą sobie również Jagiellonowie.

Chcąc rozwiązać ten problem, wysłał do króla Polski biskupa ołomunieckiego Protazego, który zaproponował sojusz przeciwko Jerzemu z Podiebradów i jednocześnie prosił o rękę kró-

łał królowi. Jednak Kazimierz IV Jagiellończyk odmówił, gdyż zorientował się, że poprzez zawarcie tego małżeństwa Maciej Korwin nabyłby prawa nie tylko do korony węgierskiej, ale również i czeskiej. Widząc, że drogą dyplomatyczną nie osiągnie celu, król Węgier postawił na rozwiązanie militarne. W 1468 roku jego wojska zajęły Morawę, Łużycę i Śląsk, a w roku następnym część katolickiej szlachty obrała go na króla. Sankcjonując swoje panowanie na Śląsku w maju 1469 roku na Placu solnym we Wrocławiu król Węgier przyjął hołd od popierającej go rady miejskiej i mieszczan oraz większości książąt.

Podiebrád György, annak érdekében hogy intézményesítse hatalmát, 1462-ben Głogówban egyezményt kötött Lengyelország királyával, amelynek értelmében halála után a prágai trónt Ulászló, IV. Jagelló Kázmér fia veszi át. Az ügyet csak tovább bonyolította az exkommuniké, amelyet amelyet 1466-ban bocsátott ki II. Pál pápa a cseh uralkodó ellen. Ez indította Corvin Mátyást arra, hogy valamikori apósa ellen lázadjon, számítva a pápa ígéretére, hogy megerősíti őt a Cseh Királyság fejedelmeként. Korábbi ellenségei, a Habsburgok és a fellázadt főurak támogatásával 1468 áprilisában a cseh katolikusok védelmezőjeként hirdette magát. Mindezzel együtt tudatában volt annak is, hogy a koronát követelhetik maguknak a Jagellók is.

Mátyás, hogy megoldja a problémát, elküldte a lengyel királyhoz Protáz olomützi püspököt, aki szövetséget ajánlott Podiebrád György ellen, és egyúttal megkérte Hedvig királyné-

kezét. IV. Jagelló Kázmér azonban elutasította, mert ráébredt, hogy e házasság megkötése által Corvin Mátyás nemcsak a magyar koronára szerez jogosultságot, de a csehre is. Látva, hogy a diplomáciai út nem ért célta, Magyarország királya katonai megoldáshoz folyamodott. 1648-ban seregei elfoglalták Morvaföldet, Luzsícét és Sziléziát, majd a rákövetkező évben a katolikus nemesség egy része királlyá választotta Mátyást. Sziléziai uralkodását 1469 májusában azzal intézményesítette, hogy a boroszlói Sópiacon fogadta a városi tanács és a polgárság, valamint a környékbeli fejedelmek hűségkijűjét.

Az igazi Csehországban és magában Prágában Podiebrád György király támogatottsága viszont kétségbevonhatatlan maradt, ami kettős királyságot eredményezett a Cseh Királyságban.

Mapa Śląska z czasów Macieja Korwina z wyszczególnieniem księstw pozostających we władaniu Królestwa Czech i będących jego lennami oraz stanowiących niezależne państwa.

Szilézia térképe Corvin Mátyás korában, megjelölve a Cseh Királyság fennhatósága alatti hercegségeket, az ő vazallushercegségeit és a független államokat.

Po dwóch latach wojny domowej, w roku 1471 zmarł Jerzy z Podiebradów. Maciej Korwin oficjalnie zgłosił swoją kandydaturę do czeskiego tronu, ale sejm w Kutnej Horze oddał go (zgodnie z ustaleniami z Głogowa w 1462 roku) polskiemu królewiczowi Władysławowi, synowi Kazimierza IV Jagiellończyka. Próba polubownego załatwienia sporu o Czechy pomiędzy Jagiellonami i Korwinem zakończyła się fiaskiem, podobnie jak polska wyprawa zbrojna mająca wesprzeć rewoltę możnych i obalić króla Węgier.

Po opanowaniu sytuacji wewnątrz w państwie Maciej Korwin przystąpił do działań zaczepnych. Zimą 1474 roku najechał na południowe ziemie Polski oraz zainspirował śląskich podwładnych do napadów na Wielkopolskę. Zawarty w Szepesófal (obecnie Spišská Stará Ves, Słowacja) rozejm Kazimierz IV Jagiellończyk wykorzystał na przegrupowanie sił i jesienią 1474 roku zaatakował podległy węgierskiemu królowi Śląsk. W połowie października pod Oławą wojska polskie pokonały Macieja Korwina, ale nie zdołały opanować miasta. Po nadejściu oddziałów czeskich przyprawdzonych przez króla Władysława, Jagiellonowie bez powodzenia próbowali zdobyć Opole i Brzeg. Zajęto Oleśnicę i Strzelin, a następnie armia polsko-czeska ruszyła na Wrocław. Miasto mimo niezłego systemu umocnień nie było przygotowane na długie oblężenie. Brakowało

Két évnyi polgárháború után 1471-ben meghalt Podjebrád György. Corvin Mátyás hivatalosan is bejelentette jelentkezését a cseh trónra, de az országgyűlés Kutna Horában azt (az 1462-es glogóvi megállapodás értelmében) a lengyel Ulászló hercegnek, IV. Jagelló Kázmér fiának adományozta. A Csehországért a Jagellók és Corvin Mátyás között folyó trónviszály békés rendezésére irányuló kísérlet, akárcsak a lengyel hadiportya, amely a főúri lázadást akarta támogatni, és megfosztani a trónjától a magyar királyt, kudarcra végződött.

Miután hazájában felülkerekedett a belviszályokon, Corvin Mátyás hozlátott a külső terjeszkedéshez. 1474 telén lerohanta Lengyelország déli területét és arra bujtotta sziléziai alattvalóit, hogy támadjanak be Nagylengyelország területére. A Szepesófalun (jelenleg Spišská Stará Ves, Słowacja) kötött fegyverszünetet IV. Jagelló Kázmér arra használta ki, hogy átcsoportosítsa seregeit és 1474 őszén megtámadta a magyar király fennhatósága alá tartozó Sziléziát. Október közepén Oławánál a lengyel seregek legyőzték Corvin Mátyást, de a várost nem sikerült bevenniük. Miután megérkeztek a László király által vezetett cseh seregek, a Jagellók megpróbálták eredmény nélkül bevenni Opole és Brzeg városát. Elfoglalták Oleśnicát és Strzelint, aztán a lengyel-cseh sereg Boroszlónak indult. A város elfogadható védelmi rendszere ellenére nem volt felkészülve egy hosszú ostromra. Hi-

żywności, a mieszkańców dziesiątkowała epidemia cholery, podobnie zresztą jak i wojska oblegające. Zaraza oraz trudne warunki zimowe skłoniły obie strony do negocjacji.

ányzott az élelmiszer, a lakosokat kole-rájárvány tizedelte, mellesleg éppen úgy, ahogy az ostromló hadakat is. A járvány és a kemény téli körülmények mindkét felet tárgyalásra kényszerítették.

Szklany puchar z lwem – godłem Królestwa Czech wykonany w Wenecji. Znajdował się w zbiorach Muzeum Miejskiego we Wrocławiu i wiązany był z Maciejem Korwinem, ale zaginął po 1945 roku.

Venecében készült üveg ivókupa a kétfarkú oroszlánnal – a Cseh Királyság címerével. Corvin Mátyáshoz tartozott, egészen 1945-ig a Boroszlói Városi Múzeum gyűjteményében tartották nyilván, utána eltűnt.

Rozmowy prowadzono w położonym niedaleko Wrocławia Muchoborze Wielkim, gdzie wrocławscy rajcy ustawili Maciejowi Korwinowi bogato przystrojony namiot, a sam król przybył na spotkanie z Jagiellonami na czele trzytysięcznego oddziału jazdy. 8 grudnia 1474 roku, obrażeni na siebie obaj czescy królowie, Maciej i Władysław, podpisali rozejm na trzy lata. Wojna nie przyniosła żadnych rozstrzygnięć terytorialnych, a porozumienie jedynie gwarantowało wojskom polskim i czeskim swobodne wycofanie się ze Śląska.

Pokój jednak nie trwał długo. Na skutek zabiegów dyplomatycznych króla Polski Kazimierza IV Jagiellończyka i rządzącego w Czechach jego syna, w 1477 roku cesarz Fryderyk III Habsburg uznał Władysława II Jagiellończyka za jedyne go króla Czech. To spowodowało natychmiastową reakcję króla Macieja Korwina. Rozpoczęła się kolejna batalia o Królestwo Czech, w której Korwin okazał się niezwykle skuteczny. Wojska czeskie zostały rozbite, a pokonany Władysław uciekł do Pragi. Ze swojej stolicy, Wiednia musiał wycofać się również cesarz. Klęska militarna sprawiła, że Fryderyk III Habsburg zmuszony został do uznania królem Czech również Macieja Korwina i uczynienia go elektorem, a więc jedną z siedmiu najwyższych rangą osób w Rzeszy, które podczas elekcji wybierają cesarza Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego.

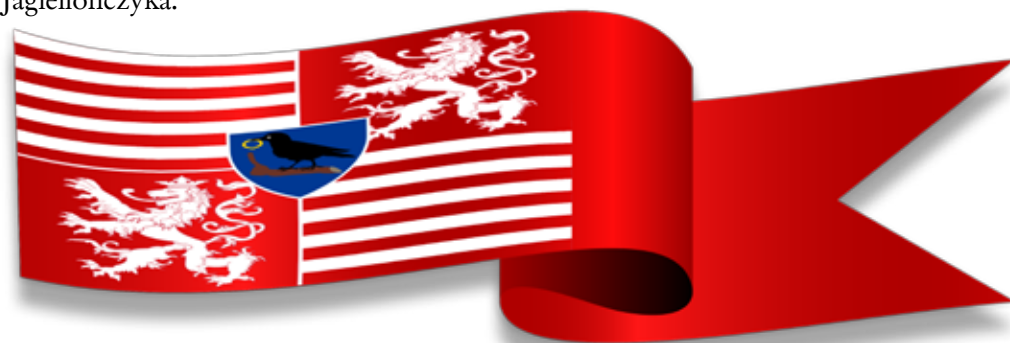
A tárgyalásokat a nem messze fekvő Wielki Muchobórban folytatták le, ahol a boroszlói tanácsnokok gazdagon díszített sátrat állítottak Corvin Mátyásnak, maga a király pedig háromezres lovassági alakulat élén érkezett meg a Jagellókkal folytatandó tárgyalásra. 1474. december 8-án a két egymásra sértődött cseh király Mátyás és László három éves fegyverszünetet írt alá. A háború nem hozott, semmilyen területi rendezést, a megállapodás kizárólag a szabad elvonulást garantálta Sziléziából a cseh és lengyel seregek számára.

A béke azonban nem tartott sokáig. A lengyel király, IV. Jagelló Kázmér és Csehországban uralkodó fia diplomáciai műveleteinek eredményeképpen 1477-ben III. Habsburg Frigyes II. Jagelló Ulászlót ismerte el Csehország egyetlen királyaként. E gesztus kiváltotta Corvin Mátyás király azonnali reakcióját. Megkezdődött az újabb csata a Cseh Királyságért, amelyben Corvin Mátyás rendkívül hatékonyan bizonyult. A cseh seregeket szétverték, a legyőzött Ulászló pedig Prágába menekült. Fővárosából, Bécsből menekülnie kellett a császárnak is. A katonai vereség eredményeképpen III. Habsburg Frigyes arra kényszerült, hogy Csehország királyának ismerje el Corvin Mátyást is és tegye meg választófejedelmé, azaz, a Német Birodalom hét legmagasabb rangú személyének egyikévé, akik a Német Nemzet Szent Római Császárságának vezetőit választják meg.

Wojnę zakończył traktat podpisany w marcu 1478 roku w Brnie. Stanowił on, że Władysław II Jagiellończyk i Maciej Korwin mogą tytułować się królami Czech, z tym, że Jagiellończyk miał włączyć Czechami właściwymi, zaś Korwin pozostawał w posiadaniu Moraw, Śląska i Łużyc. Postanowiono również, że w razie bezpotomnej śmierci króla Macieja, Królestwo Czech będzie mogło odkupić zajmowane przez niego ziemie od Królestwa Węgier za sumę czterystu tysięcy dukatów.

Traktat, nieco później zmodyfikowany na korzyść Korwina, został ratyfikowany w lipcu 1479 roku podczas zjazdu obu władców w Ołomuńcu. Warto jedynie wspomnieć, że początkowo atmosfera na zjeździe była napięta, ale „lody zostały przełamane”, kiedy okazało się, że Jagiellończyk i żona Korwina Beatrycze Aragońska są wielkimi wielbicami gry w szachy. W przyszłości miało się to okazać ważne, bo po śmierci męża chętnie poparła kandydaturę ubiegającego się o tron Węgier Władysława II Jagiellończyka.

Sztandar Czarnej Armii króla Macieja
Mátyás király Fekete Seregének zászlaja

A háborút az 1478-ban Brünnben aláírt béketraktátus zárta le. Ez meghatározta, hogy II. Jagelló, Ulászló és Corvin Mátyás egyaránt nevezhetik magukat Csehország királyainak, azzal együtt, hogy a Jagelló király a valódi Csehország felett uralkodhatott, míg Corvin Morvaország, Szilézia és Luszice ura maradt. Meghatározták azt is, hogy Mátyás király utód nélküli halála esetén a Cseh Királyság megválthatja a magyarok által elfoglalt négyszázezer dukát fejében területeket a Magyar Királyságtól.

A békeszerződést, amelyet valamivel később Corvin javára módosítottak, 1479 júliusában ratifikálták az olmützi királytalálkozón. Meg kell említeni, hogy kezdetben a gyűlés hangulata igen feszült volt, azonban végül „megtört a jég” amikor kiderült hogy a Jagelló király és Corvin felesége, Aragóniai Beatrix, mindketten nagy csodálói a sakkjátéknak. Ez a jövőben nyert nagy fontosságot, amikor férje halála után Beatrix előszeretettel támogatta a magyar trónért folyamodó II. Jagelló Ulászlót.

Zwornik sklepienia w ratuszu we Wrocławiu z herbem Macieja Korwina z godłami ziem pozostających w jego władaniu. Fot. T. Gąsior

A boroszlói városháza egyik boltívének záróköve Corvin Mátyás hollós címegevel és az általa uralt területek jelképeivel. Fot. T. Gąsior

Podpisany w Ołomuńcu układ wcale nie oznaczał spokoju na Śląsku, gdyż od 1476 roku, po śmierci ostatniego władcy z linii Piastów, Henryka XI, na północy prowincji trwały walki o księstwo głogowskie między Janem II Żagańskim (zwanym Okrutnym) a Brandenburgią. Jan II otrzymał wsparcie Macieja Korwina i był to rewanż króla za działania dywersyjne i najazdy na Wielkopolskę prowadzone przez księcia w 1474 roku. Wojna zakończyła się dopiero osiem lat później ustaleniem, w myśl którego północna część księstwa przypadła Brandenburgii, natomiast Głogów pozostał we władaniu Jana II Żagańskiego, ale tylko do końca jego życia. Po śmierci księstwo miał przejąć król węgierski.

Problemem, który wówczas pochłaniał myśli króla Macieja Korwina była sprawa sukcesji. Nie posiadał on prawowitego następcy, a jedyny jego syn János (Jan) Korwin pochodził z nieprawego łóża. W 1487 roku młodzieniec poślubił *per procura* mediolańską księżniczkę Biankę Sforza, a ojciec zapowiedział przekazanie mu swojego dziedzictwa. Wprawdzie nie doszło do sfinalizowania małżeństwa, ale Korwin był konsekwentny i powierzył synowi władzę w Morawach, Łużycach i Śląsku. Godziło to w interesy książąt śląskich, a zwłaszcza Jana II Żagańskiego. Ten, mimo wcześniejszych ustaleń postanowił, że nie przekaze księstwa głogowskiego królowi Węgier, ale wyda

Az Ölmützben aláírt béke azonban nem hozott nyugalmat Sziléziában, mert 1476-ban, az utolsó Piast-ági uralkodó, XI. Henrik halála után a tartomány északi részén harcok robbantak ki a glogóvi fejedelemségért II. (Kegyetlen) Sagani János herceg és Brandenburg között. II. János megkapta Corvin Mátyás támogatását, ez volt a király bosszúja a diverzáns tevékenységért és a nagylengyelországi betörésekért, amelyeket a herceg vezetett 1474-ben. A háború csak nyolc évvel később fejeződött be úgy, hogy egy megállapodás keretében a hercegség északi része Brandenburgnak jutott, Głogów azonban Sagani János hercegé maradt, de csak élete végéig. A hercegség a halála után a magyar királyt illette.

A probléma, amely ekkoriban lefoglalta Corvin Mátyás gondolatait, az öröklés kérdése volt. Nem rendelkezett ugyanis törvényes örökösrel, az egyetlen fia Corvin János házasságon kívül született. 1487-ben János ifjú emberként, *per procura* feleségül vette Sforza Bianca milánói hercegnőt, apja pedig megígérte neki, hogy övé lesz az örökség. Valójában ugyan nem véglegesítették a házasságot, de Corvin következetes volt és fiára hagyta a hatalmat Morvaországban, Lužicében és Sziléziában. Ez megegyezett a sziléziai fejedelmek, különösen II. Sagani János érdekeivel. Ő a korábbi megállapodás ellenére úgy határozott nem adja át a glogóvi fejedelemséget, a magyar

swoje trzy córki za synów księcia Henryka I Ziębickiego, syna króla czeskiego Jerzego z Podiebradów.

To stało się pretekstem do tzw. wojny glogowskiej, bo wobec jawnej zdrady niedawnego sojusznika król Maciej Korwin wysłał czterotysięczną Czarną Armie, która w połowie maja 1488 roku rozpoczęła oblężenie Głogowa. Pół roku później miasto zostało zdobyte. Ponadto pod Tomkowicami rozbito siły Henryka I Ziębickiego, który wspierał Jana II Żagańskiego i do lutego 1489 roku księstwo glogowskie znalazło się w rękach Macieja Korwina. Władzę nad nim król przekazał swojemu synowi Janowi, ale zdawał też sobie sprawę, że musi do tej decyzji przekonać mieszczan. Decyzją władcy Głogowianie zostali zwolnieni z podatku płaconego kapitule glogowskiej oraz z czynszu z mennicy. Ponadto król nadał miastu herb, na którym znajdował się wizerunek czarnego kruka siedzącego na srebrnej gałęzi oraz przywilej używania czerwonego wosku na pieczęci.

Okres rządów Macieja Korwina na Śląsku to nie tylko czas zbrojnych walk o pełną kontrolę polityczną nad tym terenem. Problemem byli także ryccze-rabusie, którzy rozpanoszyli się po wojnach husyckich. Aby zlikwidować zbójckie bandy, które zagrażały podróżującym i hamowały rozwój handlu, Maciej Korwin skierował przeciw nim

királynak, de három lányát I. Henrik münsterbergi herceg fiainak és a cseh király, Podjebrád György fiának adja.

Ez lett az ún. glogóvi háborút ki-robbantó ürügy, mert a nemrég még szövetségesnek tartott fejedelem nyílt árulására válaszul Corvin Mátyás elküldte Fekete Seregét, négyezer fővel, amely 1488-ban megindította Głogów ostromát. Fél évvel később a be is vették a várost. Tomkowicénél ezen felül szétverték a II. Sagani Jánost támogató I. Henrik münsterbergi herceg erőit, és 1489 februárjáig a teljes glogóvi hercegség Corvin Mátyás kezébe került. A hatalmat a tartomány felett a király fia, János kezébe helyezte, de tisztában volt azzal, hogy e döntéséről a glogóvi polgárokat is meg kell győznie. Az uralkodó döntése nyomán a város polgárai mentesültek a városházának fizetett adók alól és a pénzverés díjától is. A király ezen felül címert is adományozott a városnak, amelyben ott található az ezüst ágon ülő fekete holló, és megkapták a vörös viaszos pecsét használatának jogát is.

Corvin Mátyás sziléziai uralkodásának kora azonban nemcsak a régió feletti teljes politikai ellenőrzésért folytatott fegyveres harcok ideje. Gondot jelentettek azok a rablólovagok is, akik igencsak elszaporodtak a huszita háborúk után a környéken. Hogy felszámolja az útonálló bandákat, amelyek veszélyeztették az utazókat és fékez-

zbrojne oddziały, które bezwzględnie likwidowały ich siedziby.

Jednocześnie chcąc wzmocnić władzę królewską ustanowił urząd nadstarosty dla Śląska, któremu podlegali starostowie prowincji. Pierwszym, który objął tę funkcję był zaufany króla Macieja István (Stefan) Zápolya.

ték a kereskedelem fejlődését, Corvin Mátyás fegyveres csapatokat indított ellenük, akik kíméletlenül felszámolták székhelyeiket.

Egyúttal igyekezett megerősíteni a királyi hatalmat is, megalapította a sziléziai főispán hivatalát, aki alá a vidéki ispánok tartoztak. Az első vezető, aki elfoglalta ezt a posztot, Mátyás király bizalmasa, Zápolya István volt.

Rysunek pieczęci Głogowa nadanej miastu 17 marca 1490 roku przez Macieja Korwina z wizerunkiem kruka. Kruk Macieja Korwina znajduje się również na współczesnym herbie Głogowa.

A Corvin Mátyás által 1490.március 17-én Głogów városának adományozott pecsét rajza a holló képével. Corvin Mátyás hollója látszik Głogów mai címerében is.

Piecząc Macieja Korwina jako króla Węgier, Czech i księcia Śląska, przywieszona do dokumentu z 1486 roku znajdującego się w zbiorach Archiwum Państwowego we Wrocławiu.

Corvin Mátyás, Magyarország, Csehország királya, Szilézia hercege pecsétje egy 1486-os okirathoz csatolva, a Boroszlói Állami Levéltár gyűjteményéből.

Król Maciej Korwin umacniając swoją władzę na Śląsku powołał lokalny sejm, który zastąpił dotychczasowe zjazdy książęce. W jego skład wchodziły księżęta, reprezentanci szlachty i mieszczaństwa terenów znajdujących się pod bezpośrednią władzą króla Węgier. Sejm każdorazowo był zwoływany w imieniu króla, a przewodniczył mu biskup wrocławski.

Maciej Korwin zaprowadził także nowy regulamin wyborczy dla samorządów miejskich, dający mu możliwość wpływu na decyzje i działalność władz miast. Za czasów jego rządów na Śląsku pojawiły się po raz pierwszy uchwalane przez sejm podatki obowiązujące w całej prowincji.

Przeprowadzona przez króla Macieja Korwina w dwóch etapach reforma monetarna miała powiązać Śląsk z systemem węgierskim. W 1470 roku wprowadzono do obiegu grosz śląski, którego wartość stanowiła 1/40 dukata węgierskiego. Wysoka stopa bicia nowych groszy sprawiła, że reforma nie zyskała powszechnej akceptacji. Na przełomie lat 1474 i 1475 powtórnie przystąpiono do realizacji założeń reformy. Książęta śląscy mogli bić własną monetę, ale decyzję o stopie menniczej i kwotach emisji podejmował król.

Corvin Mátyás a királyi hatalmát megerősítendő helyi rendi gyűlést hívott életrem, amely az addig hercegi gyűléseket volt hivatott felváltani. Ennek tagjai a papság, a nemesség képviselői és a azon városok polgárianak küldöttei lettek, amelyek a magyar király közvetlen fennhatósága alá tartoztak. A gyűlést minden alkalommal a király nevében hívták össze, és a boroszlói püspök elnökölte.

Corvin Mátyás új választási szabályzatot is bevezetett a városi önkormányzatok számára, amely lehetővé tette számára, hogy beleavatkozhasson a városi hatóságok működésébe és döntéseibe is. Uralkodásának idején Sziléziában első alkalommal fogadtak el a gyűlés által kirótt általános adókat is.

A Mátyás király által két lépcsőben bevezetett monetáris reform célja az volt, hogy összekösse Sziléziát a magyar rendszerrel. 1470-ben vezették be a forgalomba a sziléziai garast, amelynek értéke a magyar dukát 1/40 része volt. A garasok verésének magas árfolyama miatt azonban a reformot nem fogadták el széles körben. 1474 és 1475 fordulóján ismét hozzáláttak a reform elveinek valóra váltásához. A sziléziai hercegek saját érmeiket verethettek, de a kibocsátási mennyiségről és az árfolyamról a király döntött.

Halerz wybijany w czasach panowania Macieja Korwina w latach 1475-1490 w Świdnicy.

Mátyás uralkodása idején, 1475-1490 közt vert hallér (fillér) Świdnicából.

Widok na cytadelę w Wyszehradzie.

A visegrádi fellegrár látképe.

Gróf Péter

Maciej Korwin – król, wódz i mecenas sztuki

Król Maciej był nie tylko wybitnym władcą i dowódcą, ale także bardzo dobrze wykształconym królem i zaangażowanym mecenasem sztuki. Jego ojciec Jan Hunyadi, wsławił się zwycięstwami nad wojskami osmańskimi, zadbał o edukację synów: Władysława i Macieja. Wychowawcą chłopców był absolwent Akademii Krakowskiej i uczelni włoskich Grzegorz z Sanoka, który przybył na Węgry jako kapelan króla Władysława III z dynastii Jagiellonów, a po jego śmierci w 1444 roku w bitwie pod Warną pozostał na dworze Hunyadiego, a następnie biskupa Oradei (obecnie Oradea w Rumunii) Jánosa (Jana) Vitéza. Grzegorz z Sanoka współpracował ze światłym biskupem także wtedy kiedy ten został prymasem i objął najważniejsze biskupstwo Królestwa Węgier w Esztergom.

Obaj przesiąknięci ideami odrodzenia duchowni wywarli ogromny wpływ na młodego Macieja Hunyadiiego. W dużej mierze dzięki nim przyszły król doskonale opanował nie tylko łacinę, ale też niemiecki, czeski i prawdopodobnie rumuński, a to sprawiło, że często służył ojcu jako tłumacz. Studiowanie auto-

Mátyás a király, a katona és a mecénás

Hunyadi Mátyás nemcsak kiemelkedő uralkodó és kiváló hadvezér volt, hanem a kor fejedelmeihez mérten nagy műveltségű király és művészetpártoló mecénás. Apja a törökverő hadvezér Hunyadi János a legkiválóbb nevelőket fogadta fel fia mellé. Szánoki Gergely lengyel humanista tudós, főpap 1445 és 1451 között töltötte be ezt a tiszteket, majd lwówi érsek volt haláláig. A másik jelentős személyiség, aki a Hunyadi fiúkat tanította Vitéz János humanista főpap, politikus, váradi püspök, majd esztergomi érsek. Mátyás megtanult latinul, németül, csehül és valószínűleg románul is. Katonai rátermettsége mellett kitűnt olvasottságával, különösen az antik szerzőket tanulmányozta előszeretettel. Mátyás királyságát (1458-1490) folyamatos háborúk kísérték.

A kortársak is „katonakirálynak” tekintették, aki legszívesebben a harcosai között tartózkodott. Uralkodásának korai időszakában hatalmának megszilárdítása kötötte le energiáit. Ebből adódóan székhelye és kedvenc tartózkodási helyei felújítására nem maradt ideje. Ebben döntő változást jelentett, amikor 1476-ban feleségül vette a ná-

rów antycznych i bezpośredni udział w kampaniach ojca przyczyniały się do rozwijania przez Macieja umiejętności dowodzenia. Było to niezwykle ważne, bo przez cały okres jego panowania (1458-1490) Królestwo Węgier prowadziło ciągle wojny.

Współcześni mu uważali go za „króla wojownika”, który wolał przebywać wśród swoich rycerzy. Wiązało się to z energicznymi działaniami króla Macieja w pierwszych dniach panowania i konsolidowaniem władzy. W rezultacie nie miał czasu na remonty siedzib królewskich i ulubionych rezydencji. Zmiana nastąpiła po 1476 roku kiedy poślubił córkę króla Neapolu Beatrycze Aragońską. Za sprawą żony nastąpiły zasadnicze zmiany w formach sprawowania władzy oraz funkcjonowaniu dworu. Pod wpływem odrodzeniowych wzorców włoskich zmieniały się obyczaje i moda, ale też znalazły one odzwierciedlenie w architekturze i innych formach sztuki.

Działający na dworze Macieja, ale też i jego następcy, Władysława II Jagiellończyka, włoski humanista i historyk Antonio Bonfini panowanie Korwina ujął w następujący sposób w swojej pracy o dziejach Węgier:

... Maciej wraz z przybyciem Beatrycze całkowicie zmienił swój styl życia. ... pod wpływem przybyłej królowej wprowadził wyszukane nawyki żywieniowe i styl życia. Gardził niskimi do-

poli królowej, Aragóni Beatrycze. Az új királyné alapvető változásokat hozott életébe az uralkodói hatalom gyakorlásának formáiban, az udvari szokások külsőségeiben és a reprezentációban, amely királyi építkezésekben is megnyilvánult.

Antonio Bonfini itáliei humanista, Mátyás és II. Ulászló udvari történész írója ezt így fogalmazta meg a magyar történelmet tárgyaló művében:

... Mátyás; Beatrix érkezésével életmódját is teljesen megváltoztatta. [...] A megérkező királyné az étkezésben és az egész életmódban kifinomult szokásokat hozott. Megvetette az alacsony házakat, nagyszerű lakomákat rendezett, az ebédlőket és hálószobákat fényesen berendeztette, visszatartotta a királyt a közvetlenségtől; állandó ajtónállókat állíttatott, megszüntette a könnyű bejutást; a királyi felséget rávette, hogy méltóságára többet adjon, s arra bírta, hogy csak megállapított időben tartson kihallgatást, szolgáltasson igazságot. ... Nagy költséggel Itáliából kiváló mestereket hívatott, s meghonosított itt addig ismeretlen művészeteket. Itáliából festőket, szobrászokat, vésnököket, ezüstműveseket, fa- és kőfaragókat, építészeket fogadott óriási fizetéssel. Majd az istentisztelet fényét emelte; a királyi kápolna számára Galliából és Germániából szerződtetett énekeseket. Sőt Itáliából még konyha- és gyümölcskertészeket is hívott, a földművelésben mestereket, akik itáliei, szicíliai és gall módon ké-

mami, uradzat wielkie uczyty, jaskrawo uradzat jadalnie i sypialnie, ona powstrzymywała króla od bezpośredniości; wprowadziła statych odźwiernych, aby wyeliminować łatwy dostęp; przekonata królewski majestat, aby bardziej poświęcił się jego godności, i przekonata go, aby odbywał przesłuchania i wymierzynał sprawiedliwość tylko w wyznaczonym czasie. ... Wielkim kosztem zaproszał znakomitych mistrzów z Włoch i wprowadził tu nieznane dotąd sztuki. Utrzymywał malarzy, rzeźbiarzy, rytowników, złotników, rzeźbiarzy w drewnie i kamieniu oraz architektów z Włoch za ogromną pensję. Do kaplicy królewskiej zakontraktował śpiewaków z Galii i Niemiec. Zaprosił nawet ogrodników kuchennych i sadowników z Włoch, mistrzów rolnictwa, którzy wytwarzali sery po włosku, sycylijsku i galijsku. Przybyli też aktorzy i klauni, których królowa bardzo lubiła, a także fleciści, kobziarze i harfiści. Wabił tu również prezentami poetów, mówców i gramatyków, ale w praktyce okazało się, że nie mogli w pełni czerpać z kultury kraju, do którego przybyli. Wszystkie rodzaje sztuki były bardzo chętnie i wspierane przez Macieja. Starat się uczynić z Pannonii drugie Włochy. Szukał wszędzie i akceptował sławnych ludzi, niezależnie od ich rzemiosła. Lubiał astronomów, lekarzy, matematyków, prawników. Doceniał nawet czarodziejów i wróżbitów; nie gardził żadnym rzemiosłem ani sztuką.

szítették a sajtót. Jöttek színészek és bohócok, kiket a királyné nagyon kedvelt, meg fuvolások, dudások, hárfások. Ajándékokkal csalogatott ide költőket, szónokokat, grammatikusokat is, de ezek reményükben csalogatva szegényebben vitték vissza Itáliába műzsájukat, mint ahogyan elhozták. Mind e művészeteket Mátyás nagyon istápolta, támogatta. Arra törekedett, hogy Pannónia második Itália legyen. Mindenünnen felkutatta, felfogadta a jeles embereket, bármi volt a mesterségük. Kedvelte a csillagászokat, orvosokat, matematikusokat, törvénytudókat. Sőt a varázslókat és jóvondómondókat is becsülte; semmi mesterséget vagy művészetet nem vetett meg.

Wizualizacja cytadeli w Wyszegradzie z czasów Macieja Korwina.

A visegrádi fellegrár Mátyás király korában, vizuális rekonstrukció.

Dwoma głównymi siedzibami królewskimi Macieja była Buda oraz wiejska rezydencja w Wyszehradzie, która nie była jego odkryciem. Miejsce to upodobał sobie Karol I Robert, pierwszy węgierski władca z dynastii Andegawenów. W 1323 roku przeniósł swój dwór do Wyszehradu, czyniąc z niego stolicę Królestwa Węgier. Pozostał nią do początku XV wieku, a w tutejszej cytadeli przechowywana była Święta Korona. W 1335 i 1338 roku na zaproszenie króla Karola I Roberta i jego żony, córki króla polskiego Elżbiety Łokietkówny, odbyły się w Wyszehradzie zjazdy z udziałem władców z Polski i Czech. Do nich nawiązano w XX wieku organizując w 1991 roku spotkanie prezydentów Czech, Polski i Węgier, które zapoczątkowało powstanie Grupy wyszehradzkiej, do której po rozpadzie Czechosłowacji przystąpiła również Słowacja.

Karol I Robert nad samym Dunajem wznosił zabudowania dworskie, które rozbudował jego syn Ludwik I Węgierski. Wznosił on również kaplicę i wieżę bramną, a pod koniec panowania powstał kompleks pałacowy, który zamykał się w kwadracie o boku mniej więcej 125 metrów. W jego północno-wschodniej części powstały nowe apartamenty królewskie i ogród oraz mennica i spiżarnia. Rezydencję ozdobiły wspiane studnie.

Rozpoczęte przez króla Ludwika prace kontynuował jego następc

Mátyás építkezéseinek két fő helyszíne Buda a királyi székhely és Visegráda vidéki rezidencia. I. Károly az első magyar Anjou uralkodó 1323-ban Visegrádra helyezte udvarát, ezáltal Visegrád Magyarország királyi székvárosa lett egészen a XV. század elejéig. A fellegvárban őrizték a török időkig a Szent Koronát. 1335 őszén itt zajlott le a visegrádi királytalálkozó a magyar, a cseh és a lengyel uralkodó részvételével. I. Károly udvarházakat emelt a palota későbbi területén. Fia I. Lajos kerítésfallal körbevett új épületeket, kápolnát, kaputornyot építtetett. Uralkodásának végére kialakult a nagyjából négyzetes alaprajzú, 125 × 125 méteres alapterületű palota. Elkészült az új királyi lakosztályokat magában foglaló északkeleti palota, az új pénzverde, kamaraház és a kert. A palota reprezentatív elemei voltak a díszkutat. Luxemburgi Zsigmond idején, 1409-re befejeződött építkezések eredményeképpen a palota 1400 körül a korabeli Közép-Európa legnagyobb és legpompásabb uralkodói rezidenciájává vált.

Zsigmond 1405 és 1408 között udvartartását Budára költöztette. Ennek ellenére 1412–1416 között, amikor az uralkodó külföldön tartózkodott, az udvar és a hivatalok visszatelepültek Visegrádra. A király 1426-ig gyakran, néha csaknem egy egész hónapot

Zygmunt Luksemburski. Zakończył je w 1409 roku i wówczas pałac w Wyszehradzie stał się największą i najwspanialszą rezydencją królewską w ówczesnej Europie Środkowej.

is itt töltött. Utódai alatt Visegrád háttérbe szorult, s nemcsak a palota, hanem a királyi város is hanyatlásnak indult.

Wizualizacja cytadeli oraz położonego nad Dunajem kompleksu pałacowego w czasach Macieja Korwina.

A fellegvár és a Duna partján található palotaegyüttes Mátyás-kori látképének vizuális rekonstrukciója.

Chociaż w latach 1405-1408 Zygmunt przeniósł swój dwór do Budy, to jednak między rokiem 1412 a 1416, kiedy władca przebywał za granicą Węgier, dwór i urzędy ponownie osiadły w Wyszehradzie. Często przemierzający się król traktował siedzibę jako wiejską rezydencję i od 1426 roku starał się spędzać w niej przynajmniej miesiąc. Następcy Zygmunta Luksemburskiego nie mieli do tego miejsca sentymentu i w rezultacie nie tylko pałac, ale także miasto królewskie zaczęło podupadać.

Dopiero w latach 70. XV wieku na Wyszehrad zwrócił uwagę król Maciej. W 1473 roku wystąpił do papieża o pozwolenie na odbudowę, ufundowanego i zbudowanego obok pałacu królewskiego jeszcze przez Zygmunta Luksemburskiego, klasztoru franciszkanów. W następnym roku król przystąpił do prac budowlanych i osiedlił w wyludnionym mieście sto siedmiogrodzkich rodzin saskich, udzielając im ulgi podatkowej.

Ale prawdziwe zmiany w Wyszehradzie nastąpiły po ślubie króla Macieja z Beatrycze w 1476 roku. Nie pochodzący z rodziny królewskiej Maciej, chciał dorównać władcom wywodzącym się ze starych dynastii nie tylko na polu bitwy, ale także jako mecenas kultury i sztuki. Cały kompleks w Wyszehradzie król Maciej poddał pod zarząd kurii dworskiej w Budzie, która była odpowiedzial-

Mátyás király figyelme csak az 1470-es években fordult a Visegrád felé. 1473-ban a királyi palota mellett álló, Zsigmond király által alapított és épített, obszerváns ferences kolostor újjáalapítására kért pápai engedélyt, majd hozzákezdett az újjáépítéséhez is. 1474-ben az elnéptelenedő városba száz erdélyi szász családot telepített le adókedvezményt biztosítva számukra. Az igazi változás Visegrád életében 1476, a király házasságkötése után következett be. Mátyás, aki nem származott királyi családból nemcsak a harcmezőn, hanem a művészetek és a kultúra mecénásaként, fényűző és gazdag fejedelemként is ki akart tűnni Európa uralkodói közül. A visegrádi uradalmat a királyi birtokokat kezelő Mátyás király figyelme csak az 1470-es években fordult a Visegrád felé. 1473-ban a királyi palota mellett álló, Zsigmond király által alapított és épített, obszerváns ferences kolostor újjáalapítására kért pápai engedélyt, majd hozzákezdett az újjáépítéséhez is. 1474-ben az elnéptelenedő városba száz erdélyi szász családot telepített le adókedvezményt biztosítva számukra. Az igazi változás Visegrád életében 1476, a király házasságkötése után következett be. Mátyás, aki nem származott királyi családból nemcsak a harcmezőn, hanem a művészetek és a kultúra mecénásaként, fényűző és gazdag fejedelemként is ki akart tűnni Európa uralkodói közül. budai udvarbíróság alá rendelte, így a visegrádi palotaépítkezéseket a budai udvarbírák

na za prowadzenie inwestycji, a prace rozpoczęte w 1476-1477 trwały do roku 1487. W ten sposób rezydencje w Budzie i Wyszehradzie pełniły rolę siedzib dworu władcy i urzędów Królestwa Węgier.

szervezték. A királyi székváros Buda és a vidéki rezidencia Visegrád rendelkezett olyan palotával, amely a teljes királyi udvartartásnak – beleértve az állandó hivatalokat is – hosszú távon helyet tudott biztosítani. A visegrádi munkálatok 1476-77-ben kezdődtek és 1486-ig tartottak.

Wizualizacja pałacu królewskiego i kaplicy w czasach Macieja Korwina.
A Mátyás kori királyi palota és a kápolna vizuális rekonstrukciója.

Wizualizacja kompleksu pałacowego z czasów Macieja Korwina od strony Dunaju.
A királyi palotaegyüttes Mátyás kori képének vizuális rekonstrukciója a Duna felől.

Chęć zabłyśnięcia w Europie wspa-
niałą rezydencją sprawiła, że inten-
sywnymi pracami budowlanymi objął
przede wszystkim pałac wzniesiony
przez Zygmunta Luksemburskiego.
Chociaż nie rozbudowano go, to wy-
konana została jego kompleksowa
modernizacja. W pałacu wymieniono
nie tylko wszystkie okna i drzwi, ale
też kominki i piece. Zadbano również
o całkowitą zmianę detali architekto-
nicznych, aby nadać budowli nowocze-
sny, renesansowy wygląd. Jego najbar-
dziej spektakularnym elementem była
długa na 123 metry, zwrócona w stronę
Dunaju, fasada z zamkniętym balko-
nem ozdobionym herbami i posągami
Macieja i Beatrycze, który służył rów-
nież jako loża królewska podczas roz-
grywanych tu turniejów rycerskich.

Równie imponujące wrażenie robiło
wejście do pałacu z dziedzińcem, który
jak opisał historyk i humanista, a za-
razem arcybiskup Esztergom Miklós
Oláh: „*wszędzie zielenieje i jest pełen
polnych kwiatów*”. Wpaniałą ozdobą
krolewskiego ogrodu było dzieło mi-
strza Giovanniego Dalmaty - Studnia
Muz. Jej dokładną lokalizację niestety
nie wyjaśniły przeprowadzone arche-
ologiczne badania wykopaliskowe i je-
dynym świadectwem, że znajdowała się
w ogrodzie jest opis Miklósa Oláha:

*... Pośrodku wznosi się dobrze wyko-
nana studnia, wyrzeźbiona z czerwonego
marmuru. Zdobia ją płaskorzeźby muz,*

A Zsigmond-kori alaprajzi elren-
dezést megőrző palota épületeit Má-
tyás a padlóktól a tetőzetig felújítat-
ta, díszkútjait, berendezési tárgyait,
kályháit kicseréltette. Bár új épület-
részeket nem építettek szinte minden
építészeti részletet, szerkezeti ele-
met: ajtó- és ablakkeretet, kandalló-
kat, oszlopokat kicseréltek. A palota
Duna felőli, 123 m hosszú főhomlok-
zat meghatározó, reprezentatív eleme
a kőből faragott, Mátyás és Beatrix
címereivel és szobraival díszített zárt-
erkély, amely az bejárattal szemben
kialakított lovagi torna pálya királyi
páholyaként is szolgált.

A palotába belépve az alsó fogadó-
udvarra érünk, amely Mátyás korában
Oláh Miklós humanista történétíró, későbbi esztergomi érsek leírása szerint:
*„mindenfélé zöldell, és mezei virágokkal
pompázik*” Ez a tér a palota nyilvános
része lehetett, közepén állt a Herku-
les kút mesterének Giovanni Dalmatá-
nak az alkotása a Múzsák kútja. Pontos
helyét az eddigi régészeti feltárások
még nem tisztázták, így csak Oláh
Miklós leírásából van képünk róla:

*... A kellős közepén remekbe készült
forráskút emelkedik, vörös márványból
faragták, a múzsák alakja domboro-
dik rajta, s a csúcsán egy Cupido-szo-
bor márványtömlőre telepedve nyomja
ki a jóízű, hideg vizet, mely a szomszéd
hegyen fakadó forrásból vezetéken jut el
ide, és zenés csobogással szökik csöveiből*

Odrestaurowany dziedziniec pałacu Macieja Korwina z zachowanymi późnogotyckimi krużgankami na parterze i zrekonstruowaną renesansową loggią na piętrze. Na środku dziedzińca znajduje się Studnia Herkulesa.

Corvin Mátyás palotájának díszudvara a későgotikus kerengővel a földszinten és a rekonstruált reneszánsz loggiával az emeleten. Az udvar közepén a Herkules-kút található.

a na szczycie znajduje się posąg Kupidyna siedzącego na wężu. Wodę do studni doprowadzają ze źródła na sąsiednim wzgórzu rury.

Z tej studni, na rozkaz słynnego króla Macieja Korwina - jego dziełem jest każda konstrukcja, o której tu mówię - podczas jego triumfalnych uczt płynęło wino, jak słyszałem od starszych, czasem białe, czasem czerwone, które wpuszczano sprytnie do wodzociągu.

Na południe od dziedzińca recepcyjnego znajdowało się pałacowe gimnazjum rycerskie, w którym zbudowano trybunę. Najważniejszą częścią odrestaurowanego w czasach króla Macieja pałacu północno-wschodniego był ozdobny dziedziniec. Jego parter został całkowicie przebudowany do 1484 roku, pozostawiając późnogotyckie krużganki o ostrołukowych otworach okiennych i sklepieniem gwiazdzistym. Ale podczas archeologicznych badań wykopaliskowych prowadzonych na tym terenie odkryto liczne elementy architektoniczne: kamienne detale otworów okiennych i drzwiowych, żebra stropowe i inne rzeźbione fragmenty mające charakter renesansowy. Na ich podstawie oraz prowadzonych przez wiele lat kompleksowych badań z zakresu historii i sztuki w 2000 roku udało się stworzyć rekonstrukcję dziedzińca i znajdującej się w jego obrębie Studni Herkulesa.

egy márványkádca, majd onnan egy kerek medencébe. Ebből a kútból, a híres Corvin Mátyás király parancsára - az ő műve minden építkezés, melyet itt elmesélek - diadalünnepei idején bor folyt, ahogy az idősebbektől hallottam, hol fehér, hol vörös; fentebb, a hegy lábánál engedték bele ügyesen a vezetékbe.

A fogadóudvartól délre a palota lovagi tornapályája található, ahová a Mátyás korban lelátót építettek. A palota legfontosabb Mátyás-kori, reneszánsz építészeti elemekkel felújított része az északkeleti palota díszudvara. Az 1484-re teljesen újjáépített udvar földszintjét későgotikus, csillagboltozatú kerengő övezte. Az ásatásokon előkerült számos építészeti elem: ajtó-ablaknyílásrészletek, mennyezeti bordák, reneszánsz faragványtöredék segítségével több évtizedes történeti, régészeti, művészettörténeti, építészettörténeti kutatás után 2000-re sikerült a díszudvar művészeti és építészettörténeti szempontból egyedi jelentőségének megfelelő rekonstrukcióját megalkotni.

W czasach króla Macieja nad późnogotyckimi krążgankami wybudowano charakterystyczną dla renesansu lekka, łukowatą i wspartą na kolumnach loggię. Warto przy tym zwrócić uwagę na historyczno-artystyczne znaczenie dziedzińca w rezydencji w Wyszehradzie. Jest ono unikatowe z tego względu, że jest to pierwsze po Włoszech tego typu rozwiązanie architektoniczne w Europie i jednocześnie obok podobnego projektu na zamku w Budzie, harmonijnie łączy sztukę renesansową z późnym gotykiem.

Głównym elementem ozobnym dziedzińca była umieszczona na jego środku Studnia Herkulesa. Rzeźba Herkulesa została wyniesiona ponad okrągłą nieckę fontanny, która spoczywała na trójstopniowym cokole, którego dolna część miała formę ośmioboku. Jego boki zdobiły płaskorzeźby z godłami Królestwa Węgier, Czech i herbem rodu Hunyadi. Cała studnia wykonana została z miejscowego czerwonego marmuru. Sądzić można, że główna postać kompozycji – młody Herkules duszący węże, był personifikacją naturalnego syna Macieja, Jana Korwina, którego ojciec w 1485 roku wyznaczył na następcę. Król doskonale zdawał sobie sprawę z przeciwności jakie czekały syna, ale miał nadzieję, że tak jak antyczny heros poradzi sobie z siłami zła. Studnię wykonał Giovanni Dalmata, kierujący warsztatem rzeźbiarskim i przebudowę rezydencji w Wyszehradzie.

A Mátyás korban a földszinti későgotikus kerengő felett, az első emeleten reneszánsz, balusztrádos, oszlopos loggia épült. A díszudvar művészettörténeti jelentősége abban áll, hogy Itália után Európában először - Buda mellett - itt jelent meg a reneszánsz építő- és szobrászművészet, mindez a későgotikával harmonikus egységben. Az udvar közepén állt a hazai vörösmárványból faragott Herkules kút. A nyolcszögletű alaprajzú, háromlépcsős talapzaton emelkedő kút nyolcszögletű medencéjének oldalapjait Mátyás címerei – magyar, cseh királyi, besztercei grófi és a Hunyadi családi - díszítették, a kúttálat tartó középpillér csúcsán a lernai hydrával küzdő, gyermekként ábrázolt görög mitológiai hős Herkules szobra magasodott. A gonosz szörnyet, a rosszat legyőző hős minden bizonnyal Mátyás természetes fiára, 1485-ben kijelölt örökösére Corvin Jánosra utal. A kutat a palotában reneszánsz szobrászműhelyének vezetője Giovanni Dalmata készítette, s az ő tervei szerint épült az emeleti loggia is. Az első emeleten királyi pár és a hercegi lakosztályok – fogadóterem, nappali, ebédlő, hálószoba - és a királyi magánkonyha és az árnyékszékterony voltak. A második emelet királyi és királynéi téli lakosztályokat, a palota fürdőjét és az Oroszlános kutat övező magánkertet foglalta magába. Innét híd vezetett a kápolna királyi oratóriumába. A kápolna Má-

Rzeźbę młodego Herkulesa wykonał w czerwonym marmurze Giovanni Dalmata.

A lernai hydrával birkózó fiatal Herkules szobrát Giovanni Dalmata készítette örösmárványból.

Według jego projektów zbudowano też na piętrze loggię. Na tym samym poziomie umieszczone zostały apartamenty królewskie, obszerny hol, salon, jadalnia oraz prywatna kuchnia królewska i wieża kloaczna. Na drugim piętrze znajdowały się zimowe apartamenty króla i królowej oraz łaźnia i wyjście na taras z prywatnym ogrodem z Studnia Lwa. Stąd most prowadził do królewskiego oratorium – kaplicy. Niestety do czasów współczesnych przetrwało jedynie kilka renesansowych zdobionych detali architektonicznych, które wiążąc można z wystrojem rzeźbiarskim kaplicy z czasów Macieja. Jej fronton był wyrzeźbiony z marmuru karraryjskiego, podobnie jak słynna płaskorzeźba Madonny Wyszehradzkiej i głowa putta, a także fragmenty rzeźbiarskie z czerwonego marmuru z Gerecse na Węgrzech, których wykonanie przypisuje się Gregorio di Lorenzo.

tyás kori reneszánsz szobrászati díszek közül több alkotás maradt ránk. A cararai márványból Firenzében kifaragott szentségház oromdísze, a Gregorio di Lorenzo által Magyarországon gerecsei vörösmárványból készített híres Visegrádi Madonna dombormű, fehérmárvány puttófej és más töredékek.

Widok pierwszego piętra pałacu z loggiami biegnącymi wokół dziedzińca.

A díszudvar első emeletének képe a körbefutó reneszánsz loggiával.

Zachowały się również kamienie zworniki ozdobione herbami Macieja i Beatrycze, które pochodzą ze sklepienia nad balkonem z organami o srebrnych piszczalkowych, które opisał wspomniany wcześniej Miklós Oláh. Taras przed kaplicą został znacznie powiększony i obsadzony lipami. Wzorowany był na włoskich ogrodach i zgodnie z wolą Macieja prowadziła na niego ozdobna klatka schodowa. Według opisu Miklósa Oláha, król uwielbiał opalać się, jeść śniadania i przyjmować na nim posłów.

Az Oláh Miklós leírásában is szerepelő ezüst sípos orgona erkélyének Mátyás és Beatrix címerével díszített gyémántjai is megmaradtak. A kápolna előtti teraszt Mátyás itáliai mintára jelentősen megnagyobbítottatta és egy díszlépcsőt építtetett hozzá. Oláh Miklós leírása szerint a hársfákkal beültetett teraszon a király szeretett napozni, reggelizni, követeket fogadni.

Z jego opisu znamy następującą historię:

... *Mówi się, że kiedyś w tym miejscu wydarzył się śmieszny i niezapomniany incydent. Gdy poseł sultana, zgodnie ze zwyczajem przybył z miasta wraz ze sługami do pałacu, przy bramie spojrzął na loggię. Zatrzymał się na chwilę i rozejrzał, aby zobaczyć to wspaniałe miejsce, lśniące w jedwabnych, srebrnych i złotych szatach i ozdobione w niemałej części (jak to jest w naszym zwyczaju) posrebrzanymi pasami, mieczami i złotymi łańcuchami, zachwycił się do tego stopnia, że zapomniał jaką misję ma wypełnić. Porażony wspaniałością rezydencji, kiedy wszedł po schodach i trafił przed oblicze króla kolajny raz został zaskoczony. Tym razem wyłupiastymi i przekwionymi oczami monarchy.*

Był tak przerażony, że zdołał tylko wyjąkać: sultan pozdrawia, sultan pozdrawia. Kiedy król zapytał, czy chce czegoś jeszcze, poseł nic nie odpowiedział. Król widząc jego niemoc, zwrócił się do swoich urzędników i rycerzy: Oto, jakie bydlą zestie, napadają raz po raz na nasz majątek i innych chrześcijańskich książąt z powodu zaniedbania nas wszystkich. Dokąd jestem władcą, postaram się oswoić owsem te bestie, aby nie biegały tak swobodnie, a jeśli inni chrześcijańscy książęta będą starali się zrobić to samo, odkładając na bok obojętność i wewnętrzne konflikty, sprawa chrześcijaństwa odniesie sukces. Następnie kazał straży odprowadzić posła do gospody, mówiąc mu: Idź i ogarnij się w spokoju!

Az ő leírásából ismerjük az alábbi történetet:

... *Mesélik, hogy történt egyszer egy nevetnivaló és emlékezetes eset ezen a helyen. Miközben egy török követet a királyi udvaroncok a szokásnak megfelelően a városból a palotába vezettek, hogy követi megbízatását előadja, és az a kapuban, honnan egyenesen erre a függőudvarra lehet látni, kissé megállt s körülnézve megpillantotta ezt a pompázatos, ragyogó helyet és az udvari méltóságoknak részben a lenti, részben a királyi tartózkodási helyéül szolgáló fenti udvaron elhelyezkedő mérhetetlen tömegét, amint selyemmel, ezüsttel, arannyal áttört ruhákban tündököltek és nem kis részben (a mi szokásunk szerint) ezüstözött övekkel és kardokkal meg aranyláncokkal voltak ékesítve, hirtelen akkora csodálat és bámulat döböntette meg, hogy elfelejtette egész követi megbízatását, s míg a lépcsőkön a király színe elé feljutott, annak tekintete miatt, mely nagy, s mintegy vérrel befutott szemével rémületet keltett a ránézőben, a benne már azelőtt fogant félelem mind jobban és jobban elhatalmasodott rajta olyannyira, hogy hosszú hallgatás után csak ennyit tudott kinyögni: a császár üdvözöl, a császár üdvözöl. Mikor kérdezte a király, mást akarsz-e még, semmit sem felelt. Látván a király ennek az ennyire semmirevaló embernek a bénaságát, így fordult a mellette álló vezéreikhez: Nézzétek, milyen barmok törnek be újra s újra a birtokunkra és a többi keresztény*

Historia ta dobrze pokazuje, że dla Macieja wspaniałość pałacu królewskiego nie była celem samym w sobie, ale służył on konkretnemu celowi politycznemu - demonstracji siły przed mocarstwem większymi niż Węgry.

Ogród pałacowy, zaprojektowany w czasach Andegawenów został odnowiony przez Macieja według znanych we Włoszech realizacji z tarasowymi układami oraz architekturą ogrodową: pergolami i altanami.

W renowacji pałacu brali udział wybitni artyści włoscy i węgierscy. Wśród mistrzów pracujących pod kierunkiem dalmatyńskiego rzeźbiarza Giovanniego Dalmaty (twórcy Fontanny Herkulesa), wiadomo, że był także florencki rzeźbiarz Gregorio di Lorenzo oraz snycer i stolarz Chimenti Camicia. Renesansowe elementy architektoniczne i dzieła sztuki pałacu można z całą pewnością powiązać z ich twórczością, ale zapewne wykonali oni także prace dla klasztoru franciszkanów i pałacu w stylu późnogotyckim.

Pałac wyszehradzki, pomimo, że za panowania Macieja nie był już rezydencją królewską, ale „jedynie” większą posiadłością, ze względu na swoje unikalne położenie i wysoką jakość działalności królewskiego warsztatu budowlanego był i pozostaje do dziś jedną z najbardziej luksusowych sie-

fejedelemére, mindannyiunk hanyagsága miatt; no de, amennyire rajtam áll, majd gondom lesz rá, hogy zablát rakjanak ezekre a barmokra, ne futkározzanak olyan szabadon. És ha a többi keresztény fejedelem is erre törekszik, félretéve a közönységet és a belviszályokat, jól fog állani a kereszténység ügye. Aztán a követet visszavezetteti a fogadóba. Eredj, mondat a neki, pihend ki magad, térj észhez!

Ez a történet jól mutatja, hogy Mátyás számára a királyi palota pompája, nem öncélú fényűzés volt, hanem egy konkrét politikai célt – egy Magyarországnál nagyobb hatalom előtti erődemonstráció – szolgált. Az Anjou-korban kialakított palotakertet Mátyás itáliai előképek alapján újította fel teraszokkal, pergolával, kerti villa építésével. A palota felújításában itáliai és magyar mesterek vettek részt. A dalmáciai származású szobrász Giovanni Dalmata – a Herkules kút alkotója - irányítása alatt dolgozó olasz mesterek közül a firenzei szobrász Gregorio di Lorenzo és Chimenti Camicia ácsmester nevét ismerjük. Az ő munkáságukhoz köthetőek a palota reneszánsz építészeti elemei és műalkotásai. A palota melletti ferences kolostor mesterei végezték a későgotikus stílusú részek elkészítését.

A visegrádi palota, annak ellenére, hogy Mátyás uralkodása alatt már nem uralkodói székhely hanem „csak” vidéki rezidencia, egyedi kör-

dzib królewskich we współczesnej Europie. Odbudowa pałacu w czasie panowania króla Macieja pokazuje, że jego mecenat sztuki był co najmniej w takim samym stopniu dominującą cnotą renesansu, jak świadome posunięcia polityczne zgodne z duchem epoki, w pełni wykorzystujące dostępne możliwości finansowe.

nyezetének, a királyi építőműhely magas színvonalú tevékenységének köszönhetően változatlanul a korabeli Európa egyik fényűző királyi lakhelye. A palota Mátyás-kori átépítése jól mutatja, hogy a művészetpártolás, a reprezentáció legalább annyira volt a reneszánsz uralkodó erénye, mint a kor kényszerpályáján mozgó, a ren-

Wizualizacja z widokiem od południowej strony na kompleks pałacowy Macieja Korwina.
Corvin Mátyás palotaegyüttesének rekonstruált látképe dél felől nézve.

Król Maciej odnowił dawne pałace Zygmunta Luksemburskiego (w Budzie i Wyszehradzie) i był to ogromny wysiłek finansowy, a trzeba pamiętać jego poprzednik był nie tylko królem węgierskim i czeskim, ale także cesarzem niemiecko-rzymskim. Dysponował więc znacznie większymi możliwościami. Jednak Maciej świadomie chciał pójść w jego ślady. Jego długofalowym celem było uzyskanie tytułu cesarskiego, aby wykorzystując wszystkie siły wyprzeć Imperium osmańskim z Europy. Mocarstwowa wizja znalazła też odzwierciedlenie w ogromnym piecu kafłowym tzw. Piecu Macieja, gdzie herb cesarski można zobaczyć wśród herbów ziem pozostających pod jego panowaniem. Idea ta wiązała się ze wzorowaniem się króla Macieja na Zygmuncie Luksemburskim i z niej też wywodziło się odnawianie jego pałaców.

Oprócz szeroko prowadzonych prac budowlanych i wzbogacenia znanej na całym świecie biblioteki Corviny, król Maciej tworzył również kolekcję dzieł sztuki. Pod wpływem renesansowych humanistów, którzy dążyli do odkrywania sztuki i kultury antycznej, sam był zainteresowany rzymską przeszłością. Dawał również przykład i popularyzował poznawanie starożytności wśród arystokracji. Maciej kreował swój wizerunek jako władcy renesansowego, ale też wiadomo, że propagował nowe prą-

delkezésre álló anyagi lehetőségeket maximálisan kihasználó reálpolitikus fejedelem tudatos döntése. Mátyás Budán és Visegrádon is Zsigmond korábbi palotáit újíttotta fel, s ennek nemcsak pénzügyi okai voltak. Luxemburgi Zsigmond német-római császár, cseh és magyar király is volt egy személyben. Mátyás pontosan tudta, hogy a törököket csak egy erős hatalom szoríthatja ki Európából ezért hosszú távon a császári cím megszerzése volt a célja. Erre utal, hogy a visegrádi palotában felállított ún. Mátyás kályhán az uralkodó birodalmának címerei között a császári címer is ott látható. Ezért volt számára fontos Zsigmond példájának követése, az előd palotáinak felújítása.

Mátyás művészetpártoló tevékenységéhez építkezései, a saját korában is nemzetközi hírű Corvina könyvtár gyarapítása mellett a műgyűjtés is hozzátartozott. Az antik művészet és kultúra újra felfedezését célul tűző reneszánsz humanista tudósainak hatására a római múlt régiségei iránti érdeklődés is teret nyert a főúri, fejedelmi udvarokban. Mátyás műveltsége, a reneszánsz művészet meghonosítására történő törekvése mellett a régi idők, főleg a római kor tárgyainak gyűjtése is hozzá tartozott a reneszánsz uralkodó képéhez. A budai királyi palota ásatásain előkerült római érmek, viseleti díszek, szobortöredékek a király gyűjteményéhez tartozhattak.

dy w sztuce, zbierał przedmioty z dawnych czasów, zwłaszcza z czasów rzymskich. Znalezione w trakcie badań wykopaliskowych w obrębie Pałacu Królewskiego w Budzie rzymskie medale i fragmenty posążków mogły należeć do kolekcji króla.

A római régiségekről Bonfini is megemlékezet: *Buda vidékén ércből és ezüsből sok érme található, melyek egyik lapja Konstantin császár képét és nevét mutatja.*

Mátyás visegrádi építkezéseit tömören és lényegre látóan foglalta össze

Widok na obecny stan ogrodów pałacowych w Wyszehradzie.

A királyi palotakert látképe Visegrádon.

Ówczesny pisarz i humanista Antonio Bonfini wspomina, że ... *W regionie Budy jest wiele monet wykonanych z rudy i srebra, a na jednej ze stron widnieje wizerunek i imię cesarza Konstantyna.*

Dokonania Macieja w Wyszehradzie zostały zwięźle podsumowane przez jednego z ważnych włoskich humanistów Galeotto Marzio:

... Do Wyszehradu przybyli posłowie króla polskiego. Tak nazywa się zamek królewski, który został zbudowany około cztery mile z Budy w pobliżu Dunaju, wraz z miastem o tej samej nazwie. Wciąż był budowany przez dawnych królów, ale król Maciej uporządkował wszystko i wzniósł piękne budynki. Był znawcą piękna i bardziej niż ktokolwiek inny znał się na sztuce, przepychu i wygodnego rozplanowania pałaców, że mógł rywalizować z najśłynniejszymi architektami.

Cytat potwierdza, że Maciej był nie tylko klientem, ale aktywnie włączał się w proces renowacji pałaców w Budzie i Wyszehradzie. Można więc śmiało uznać, że wysoka jakość detali i prac rzeźbiarskich są świadectwem doskonałego gustu króla.

Ponad osiem dekad archeologicznych badań wykopaliskowych prowadzonych na terenie Pałacu Królewskiego w Wyszehradzie oraz związanych z nimi prac badawczych w zakresie historii i sztuki pozwoliły wiernie odtworzyć obraz sztuki dworskiej Królestwa Węgier w czasach króla Macieja.

egyik kedves olasz humanista tudósa Galeotto Marzio:

... A lengyel király követei Visegrádra érkeztek. Így hívják ugyanis azt a királyi várat, mely Budától mintegy harminc stádiumnyira épült a Duna közelében, egy ugyanilyen nevű várossal egyetemben. Még a régi királyok építették, de Mátyás király mindent rendbe hozatott, és gyönyörű épületeket emeltetett, mert bárkinél inkább tud gyönyörködni a szép épületekben, és annyira ért hozzá, hogy a leghíresebb építészekkel győztesként vetekedhetne a paloták pompájának és kényelmes beosztásának dolgaiban.

Az idézet is megerősíti, hogy Mátyás, nemcsak mint megrendelő játszott szerepet a legjelentősebb – budai és visegrádi – palota felújításokban, hanem bátran állíthatjuk, hogy az építési részletek, szobrászati alkotások a magas színvonalában, a későgótikus és reneszánsz elemeket harmonikusan ötvöző visegrádi palotaegyüttes kialakításában a király fejlett műízlése is jelen van.

A visegrádi királyi palota több mint nyolc évtizedes régészeti feltárása, az ehhez csatlakozó történeti, művészettörténeti kutatómunka valamint az építészeti és restaurátori helyreállító tevékenység tette lehetővé, hogy a művészet magyarországi és egyetemes történetében is oly fontos szerepet játszó XV. századi udvari művészetről a visegrádi királyi palota falai között alkothassunk hiteles képet.

Dziedzictwem panowania Macieja Korwina jest słynna Bibliotheca Corviniana. Król od najmłodszych lat gromadził kodeksy, które były kopiowane i oprawiane specjalnie dla jego zbioru. W tym celu zatrudniał znakomitych kopistów, iluminatorów i introligatorów. Pod koniec panowania biblioteka liczyła około 2500 woluminów i uważano ją za największą, po Bibliotece Watykańskiej, w ówczesnej Europie.

Po śmierci Macieja część księgozbioru uległa rozproszeniu, a w następstwie klęski pod Mohaczem w 1526 roku i zdobyciu przez wojska osmańskie Budy, księgi z Bibliotheca Corviniana jako łup wojenny trafiły do Stambułu.

Stamtąd jako podarunki sułtana dla władców i posłów wracały do chrześcijańskiej Europy. W ten sposób znalazły się m.in. w zbiorach bibliotek w Oxfordzie, Lipsku, Wiedniu, a także w Polsce w Toruniu. Po II wojnie światowej trafiły również do Moskwy. Obecnie wiadomo o 216 kodeksach należących do Macieja Korwina, z czego na Węgrzech jest ich 53, a Biblioteka Narodowa im. Széchényiego w Budapeszcie prowadzi prace nad odtworzeniem w formie elektronicznej dawnej Bibliotheca Corviniana.

W 2005 roku wszystkie znane woluminy wpisane zostały na listę Pamięci Świata UNESCO.

Corvin Mátyás uralkodásának még egy olyan öröksége van, amely világ-hírűvé teszi, ez pedig nem más, mint a Bibliotheca Corviniana, azaz a híres budai könyvtár. A király kamaszkora óta gyűjtötte a köteteket, amelyeket az erre a célre létrehozott műhelyekben külön készítettek számára a Magyarországra hívott másolók, illusztrátorok és könyvkötő mesterek. A gyűjtemény élete végén már mintegy 2500 példányt számlált, és a Vatikáni Könyvtár urán korának második legnagyobb gyűjteményeként tartották számon. Mátyás halála után, az 1526-os mohácsi vész és Buda török kézre kerülése után az állomány szétszóródott, egy részük pedig a sztambuli portára került hadizsákmányként.

A szultán ajándékként uralkodók és követek kapták ajándékba olykor, így került vissza több kötet a keresztény Európába, majd oxfordi, lipcsei, bécsi gyűjteményekbe, sőt, a lengyelországi Toruń városába is. A II. világháború után több kötet került Moszkvába is. Ma összesen 216 létező példányról van tudomásunk Corvin Mátyás egykori könyvtárából, amelyből 53 található Magyarországon. A Bibliotheca Corviniana elektronikus kiadásának munkálatai az Országos Széchényi Könyvtárban zajlanak Budapesten.

A Bibliotheca Corviniana 2005-ben felkerült az UNESCO világ emlékeze-te program listájára.

Wizerunki króla Macieja i jego żony Beatrycze na karcie kodeksu z Bibliotheca Corviniana.
Corvin Mátyás és felesége, Beatrix képe Bibliotheca Corviniana egyik kúdexében.

Marek Zalewski

Epilog

Działania króla Macieja na Śląsku związane z przekazaniem swojemu nieślubnemu synowi Janowi panowania nad kilkoma księstwami i deklaracją oddania mu w przyszłości pełni władzy na Węgrzech i w Czechach budziły obawy na dworze Kazimierza IV Jagiellończyka w Krakowie i Władysława II Jagiellończyka w Pradze. Korwin w celu wzmocnienia pozycji syna negocjował z cesarzem Fryderykiem III Habsburgiem uznanie władzy Jana na Węgrzech w zamian za oddanie części podbitych ziem austriackich.

Niezależnie od tego król węgierski prowadził agresywne w stosunku do Polski zabiegi dyplomatyczne. We wrześniu 1489 roku zwrócił się o zwrot Spisza, który w 1412 roku król Węgier Zygmunt Luksemburski oddał w zastaw królowi Polski Władysławowi Jagielle w zamian za udzielenie pożyczki. Sprawa stanęła przed sądem papieskim, który nie miał wątpliwości, że powództwo jest bezpodstawne, bo dług nie został spłacony. Ponadto Korwin intrygował przeciw Polsce w Moskwie oraz na Krymie z chanem tatarskim. Nic dziwnego, że wieści o jego chorobie przyjęto w Krakowie z nadzieją, iż przyczyni się ona do rozwiązania istniejących

Epilógus

Mátyás király sziléziai lépései, azaz a több hercegség átadása törvényen kívüli fia János részére, illetve az, hogy kinyilvánította, hogy a hatalmat Magyarországban, és Csehországban teljes mértékben szintén rá hagyja majd, aggodalmat keltettek IV. Jagelló Kázmér krakkói és II. Jagelló Ulászló prágai udvarában. Corvin Mátyás a fia pozíciójának erősítése érdekében tárgyalt III. Habsburg Frigyessel János magyarországi uralkodásának elismeréséről, cserébe a meghódított osztrák földek egy részének átadásáért.

Ettől függetlenül a magyar király agresszív diplomáciai lépéseket eszközölt Lengyelországgal szemben. 1489 szeptemberében hivatalosan visszakérte a Szepességet, amelyet 1412-ben adott zálogba Jagelló Ulászló lengyel királynak a magyar király, Luxemburgi Zsigmond egy kölcsön fejében. Az ügy pápai bíróság elé került, amelynek kétsége sem volt afelől, hogy a követelés alaptalan, hiszen az adósságot nem fizették meg. Ezen felül Corvin intrikát folytatott Lengyelország ellen Moszkvában és a krími tatár kánnál is. Nem csoda hát, hogy a betegségéről szóló híreket azzal a reménnyel fogadták Krakkóban, hogy hozzájárulhat a meglévő problémák megoldásához. Így is lett, amikor Magyarország

problemów. Tak też się stało, gdy król Węgier i Czech, Maciej Korwin, zmarł w Wiedniu 6 kwietnia 1490 roku.

Do rozgrywki o koronę Węgier stanął Jan Korwin i syn cesarza, Maksymilian I Habsburg, ale największe sznase miał polski królewicz Jan Olbracht. Jego kandydaturę poparła część górnowęgierskich możnych na czele z wojewodą siedmiogrodzkim Istvánem (Stefanem) Batorym, ojcem późniejszego króla Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Kiedy wydawało się, że Jan Olbracht osiągnie swój cel, nieoczekiwanie do rywalizacji stanął jego starszy brat, król Czech Władysław II Jagiellończyk, którego poparł najbliższy współpracownik Macieja Korwina Stefan Zápolya. W promowanie Władysława włączyła się ochoczo również królowa wdowa Beatrycze, z którym dzieliła pasje szachowe, ale też zamierzała wyjść za niego za męża, aby nadal być królową Węgier. Zanosilo się na wybuch wojny domowej, ale zmiana frontu przez Stefana Batorego przesądziła o wybraniu 15 maja 1490 roku przez sejm węgierski Władysława II Jagiellończyka.

Nie było to po myśli ojca rywalizujących braci, króla Polski Kazimierza IV Jagiellończyka, który zaopatrzwszy Jana Olbrachta w wojsko i gotówkę skierował go na Węgry. Jego wojska, nie mogąc zdobyć Kassa (obecnie Košice, Słowacja), zajęły się plądrowaniem okolic. Dopiero interwencja króla Pol-

ski i Csehország királya 1490. április 6-án Bécsben elhalálozott.

A magyar koronáért folytatott csatározásba beszállt Corvin János és I. Habsburg Miksa, a császár fia is, de a legnagyobb esélye a lengyel királyfinak, Jan Olbrachtnak volt. Az ő jelölését támogatta a felvidéki magyar nemesség egy része, Báthory István erdélyi vajdával, a Két Nemzet Köztársaságának későbbi királyának apjával az élen.

Amikor már úgy tűnt, hogy Jan Olbracht eléri célját, hirtelen belépett a rivalizálásba bátyja, Csehország királya, II. Jagelló Ulászló is, akit Corvin Mátyás legközelebbi munkatársa, Zápolya István is támogatott. Ulászló támogatásába önként becsatlakozott Beatrix, az özvegy királyné is, aki nemcsak a sakkozás szeretetében osztozott vele, de feleségül is szándékozott menni hozzá, hogy továbbra is Magyarország királynéja maradhasson. Polgárháború kirobbanásával fenyegetett a helyzet, de aztán Báthory István frontváltása eldöntötte, hogy 1490 május 15-én a magyar országgyűlés II. Jagelló Ulászlót királlyá válassza.

Mindez ugyanakkor nem volt ínyére a két egymással vetélkedő fivér apjának, IV. Jagelló Kázmérnak, aki inkább ellátta Jan Olbrachtot fegyverrel és készpénzzel, és útnak indította Magyarországra felé. Hadai azonban nem tudták bevenni Kassát (ma Košice, Szlovákia), ezért nekiláttak a környék

ski doprowadziła do podpisania w lutym 1491 roku pokoju. Zgodnie z jego postanowieniami królem Węgier został Władysław. Natomiast Jan Olbracht otrzymał jako rekompensatę księstwo glogowskie, opawskie i oleśnicko-wołowskie na Śląsku, z których musiał zrezygnować Jan Korwin.

Jednak wbrew woli ojca i brata ociągał się z opuszczeniem Węgier, obległ Bártfę (obecnie Bardejov, Słowacja) i zaczął pustoszyć tzw. Górne Węgry (tereny obecnej Słowacji). Kres tym działaniom położył Stefan Zápolya, który 1 stycznia 1492 roku rozbił wojska Jana Olbrachta pod Eperjes (obecnie Prešov, Słowacja) i zmusił go do powrotu do Polski.

Nawiązując do bohaterów zarysowanych wydarzeń warto wybiec nieco w przyszłość, żeby przybliżyć ich dalsze losy. Władysław II Jagiellończyk czując się zobowiązany wziął z królową wodwą Beatrycze tajny ślub, tajny bo wcześniej pobrał się *per procura* z Barbarą Hohenzollern. Ale nie cieszyła się ona długo byciem królową Węgier. Nowy mąż wiedząc, że nie może mieć z nią dzieci i zapewnić ciągłości dynastii załatwił w Stolicy Apostolskiej unieważnienie obydwu swoich małżeństw. Beatrycze Aragońska wróciła do Italii w rodzinne strony, gdzie zmarła w 1508 roku na położonej w Zatoce Neapolitańskiej wyspie Ischia.

feldúlásának. Végül csak Lengyelország királyának beavatkozása vezetett el a béke aláírásához 1491 februárjában. Ezáltal Ulászló lett Magyarország királya. Jan Olbracht ugyanakkor kárpótlásul megkapta a glogówi, az oppau i az oleśnica-wołowski hercegségeket Sziléziában, amelyről Corvin Jánosnak le kellett mondania.

Olbracht azonban atyja és fivére akarata ellenére sem akarta elhagyni Magyarországot, megostromolta Bártfát (ma Bardejov, Szlovákia), és az egész Felvidéken fosztogatott. Cselekedeteinek Zápolya István vetett véget, aki 1492. január 1-én Eperjesnél szétverte Jan Olbracht seregeit és arra kényszerítette őt, hogy visszatérjen Lengyelországba.

A felvázolt események hőseivel kapcsolatban érdemes egy kicsit a jövőbe is kirándulnunk, hogy közelebb hozzuk további sorsukat. II. Jagelló Ulászló lekötelezve érezte magát, ezért titkos esküvő keretében, ugyanis *per procura* korábban már elvette az özvegy királynét házasságot kötött Hohenzollern Borbálával. Ám Beatrix mégsem örülhetett sokáig Magyarország királynői címének. Új férje tudván hogy nem lehetnek tőle gyermekei, és ezáltal nem biztosíthatja a dinasztia, folytonosságát, az Apostoli Szentszéknél elintézte mindkét házassága érvénytelenítését. Aragóniai Beatrix visszatért szülőhazájába, Itáliába, és ott is fejezte be életét 1508-ban

Władysław II Jagiellończyk być może był dobrym szachistą, ale na pewno bardzo słabym królem. We wszystkim ulegał możliwym i stąd jego przydomek „Rex bene” – „Król dobrze”. Paktował z Habsburgami w sprawach sukcesji. W 1500 roku zawarł sojusz z Polską i Francją przeciwko Imperium osmańskiemu. Przypieczęto go małżeństwo z córką francuskiego wielmoży Anną de Foix, z którą miał córkę i syna. Zmarł w 1516 roku w Budzie, a koronę po nim przejął syn Lajos (Ludwik) II Jagiellończyk.

Wychowany na habsburskim dworze młody król doprowadził do dezintegracji państwa. Zwieńczeniem jego fatalnych rządów była w 1526 roku tragiczna w skutkach bitwa pod Mohács (Mohaczem). Zginął król, ale co gorsza nastąpił upadek Królestwa Węgier, które stało się łupem sułtana, a jego północne rubieże cesarza.

Jedną z głównych ról w toczącej się rozgrywce politycznej po śmierci króla Macieja Korwina przypadła jego nieślubnemu synowi Janowi, któremu chciał przekazać swoje dziedzictwo. Jednak autorytarne rządy ojca nie przysporzyły zwolenników jego synowi. Także pochodzenie z nieprawego łóża dyskredytowało Jana w opinii potężnych dynastii Jagiellonów i Habsburgów, które wcześniej kwestionowały prawo do korony samego Macieja. Nic

a Nápolyi-öbölben található Ischia szigetén.

Lehet, hogy II. Jagelló Ulászló kiváló sakkjátékos volt, de királynak biztosan nagyon gyenge volt. Mindenben a főurak kedvére tett, ezért megkapta a „Rex bene – Dobzse László” ragadványnevet. Öröklés ügyében lepaktált a Habsburgokkal. 1500-ban szövetséget kötött Lengyelországgal és Franciaországgal az Oszmán Birodalom ellen. Ezt pecsételte meg a francia uralkodóházból származó Candale-i Annával kötött házassága is amelyből egy lánya és egy fia született, 1516-ban halt meg Budán, a koronája fiára, II. (Jagelló) Lajosra szállt.

A Habsburg-udvarban nevelkedett ifjú király az állam széteséséig vezette az országot. Csapnivaló kormányzásának megkoronázása volt a tragikus kimenetelű mohácsi csata 1526-ban. A király elesett, de ami még rosszabb, elkövetkezett a Magyar Királyság bukása, amely részben a szultán zsákmányává vált, északi fele pedig a császárságba tagozódott.

Az egyik főszerep a Corvin Mátyás halála utáni politikai játszmában törvényen kívüli fiának, Jánosnak jutott, akinek Mátyás át akarta adni az örökségét. Apja autoriter uralkodása ugyanakkor nem gyarapította fia híveinek számát. A házasságon kívüli származása hiteltelenné tette Jánost a hatalmas Jagelló- és Habs-

burg-dinasztiák szemében, amelyek korábban Mátyás koronához való jogát is megkérdőjelezték. Nem csoda hát, hogy Corvin Jánosnak el kellett hagynia Sziléziát, és hűségesküt kellett tennie II. Jagelló Ulászlónak. Az új király megtette őt horvát bánnak és rábízta a Magyar Királyság déli, határának védelmét. Ott kitüntette magát a boszniai és dalmáciai oszmán betörések visszaverésében. 1496-ban házasságot kötött a nagyhatalmú Frangepán-házból származó Beatrixszal, akitől egy lánya és egy fia született. 1504-ben halt meg, egy évvel később hatéves kislánya, Kristóf is, aki apja követte mellett pihen a lepoglavai (Horvátország) pálos kolostorban. A híres Hunyadi-nemzetség utolsó tagjaira emlékezik a város címere a fekete hollóval és a gyűrűvel a csőrében.

Trzeba też wspomnieć Stefana Zápolyię, któremu król Maciej powierzał zarządzanie szczególnie trudnymi prowincjami, a on wywiązywał się z tych zadań znakomicie. Po śmierci Korwina został palatynem Węgier i zdecydował o wyborze Władysława II Jagiellończyka na króla Węgier. Wpisał się w dzieje obu naszych państw nie tylko on sam, ale również jego dzieci. W 1512 roku jego córka Barbara wyszła za mąż za króla Polski Zygmunta I Jagiellończyka (zwanego Starym), który był najmłodszym synem Kazimierza IV Jagiellończyka. Królową Polski była tylko trzy lata, bo zmarła w wyniku powikłań po urodzeniu drugiej córki. Zrozpaczony

burg-dinasztiák szemében, amelyek korábban Mátyás koronához való jogát is megkérdőjelezték. Nem csoda hát, hogy Corvin Jánosnak el kellett hagynia Sziléziát, és hűségesküt kellett tennie II. Jagelló Ulászlónak. Az új király megtette őt horvát bánnak és rábízta a Magyar Királyság déli, határának védelmét. Ott kitüntette magát a boszniai és dalmáciai oszmán betörések visszaverésében. 1496-ban házasságot kötött a nagyhatalmú Frangepán-házból származó Beatrixszal, akitől egy lánya és egy fia született. 1504-ben halt meg, egy évvel később hatéves kislánya, Kristóf is, aki apja követte mellett pihen a lepoglavai (Horvátország) pálos kolostorban. A híres Hunyadi-nemzetség utolsó tagjaira emlékezik a város címere a fekete hollóval és a gyűrűvel a csőrében.

Említést kell tennünk Zápolya Istvánról is, akire Mátyás király különösen nehéz tartományok irányítását bízta rá, és aki kiválóan teljesítette e feladatok. Corvin halála után Magyarország nádora lett, így ő döntött II. Jagelló Ulászló magyar királlyá választásáról. Mindkét ország történelmébe beírta a nevét ezáltal, de nemcsak ő, hanem gyermekei is: 1512-ben a lánya, Borbála hozzáment Lengyelország királyához I. Jagelló (Öreg) Zsigmondhoz, aki IV. Jagelló Kázmér legfiatalabb fia volt. Mindössze három évig volt Lengyelország királynéja, mert belehalt második

władca złożył jej zwłoki w specjalnie wybudowanej kaplicy przylegającej do katedry wawelskiej – perły renesansu, tzw. Kaplicy Zygmuntowskiej. Natomiast syn Stefana Zápolyi Jan, w 1526 roku po klęsce pod Mohaczem i śmierci króla Ludwika II Jagiellończyka, został obrany przez stronnictwo narodowe na nowego władcę Węgier.

Z królem Maciejem Korwinem i jego relacjami z Polską wiąże się jeszcze jeden ciekawy wątek. W 1466 roku, po trzynastoletniej wojnie, król Kazimierz IV Jagiellończyk pokonał Zakon krzyżacki i odebrał mu część ziem pruskich. Były to Pomorze Gdańskie (dające Polsce bezpośredni dostęp do morza) oraz Warmia, która stała się księstwem lennym zarządzanym przez wyznaczanych przez króla biskupów.

Kilka miesięcy po zawartym w Toruniu pokoju z Zakonem, monarcha wyznaczył nowego biskupa, ale kapituła warmińska była innego zdania i obrała na to stanowisko miejscowego dziekana, a zarazem sekretarza Kurii rzymskiej Mikołaja Tungena. Król nie zaakceptował wyboru pruskich duchownych. Ale knowania Zakonu krzyżackiego, który wspierał Maciej Korwin oraz wrogię Polsce stanowisko Stolicy Apostolskiej (ze względu na wspieranie husyckiego króla Czech) sprawiło, że doszło do długoletniego konfliktu króla z pruskimi poddanymi, określanego

leánya megszülésének szövődményeibe. A gyászoló király a waweli katedrális oldalában, egy speciálisan a számára emelt építményben - a reneszánsz gyöngyszemének mondott Zsigmond-kápolnában helyezte el a hamvait. István fiát, Jánost pedig az 1526-os mohácsi vész, és II. Lajos halála után Magyarországra új királyának választották.

Corvin Mátyás és Lengyelország kapcsolatainak témájában még egy fontos motívumot kell megemlítenünk. 1466-ban, a tizenhárom éves háború után IV. Jagelló Kázmér legyőzte a Keresztes Lovagrendet és elvette tőlük a porosz területek egy részét. E területek a Gdański Tengermellék valamint Warmia voltak, mely utóbbi vazallus hercegség lett a király által kijelölt püspökök irányítása alatt.

Néhány hónappal a Lovagrenddel kötött toruńi béke után az uralkodó új püspököt jelölt, de a varmiai kapituła más véleményen volt, és a helyi dékánt, és egyúttal a római Kúria titkárát, Nikolaus Tungent nevezte ki. A király azonban nem fogadta el a porosz papok választását. A lovagrendek összeesküvése, amelyet mind Corvin Mátyás, mind a Lengyelországgal szemben ellenséges Apostoli Szék állásfoglalása is támogatott (tekintettel arra, hogy a huszita cseh király mellé álltak), azt eredményezte, hogy a király és a porosz alattvalói hosszú konfliktusba kerültek, ame-

jako „księża wojna”. Poglębił się on, kiedy na początku 1477 roku władzę w Zakonie przejął nowy mistrz, który postanowił wesprzeć zbrojnie zbuntowanego duchownego. To sprawiło, że krnąbrny biskup przy aprobacie kapituły wypowiedział posłuszeństwo królowi polskiemu i poddał Warmię Maciejowi Korwinowi. Cierpliwość Kazimierza IV Jagiellończyka wyczerpała się i na początku 1479 roku król wysłał armię, która szybko zmusiła do uległości mistrza Zakonu i biskupa Mikołaja Tungena. W ten sposób zakończył się krótki epizod przynależności Warmii do Królestwa Węgier.

W dzieje Warmii wątek węgierski wplótł się raz jeszcze, gdy w 1589 roku władzę w niej przejął kardynał András (Andrzej) Batory. Bratanek króla Stefana został biskupem i zrzędział diecezją nie tylko jako zwierzchnik duchowny, ale też sprawował na jej terenie władzę świecką. Andrzej Batory nie miał zamiaru włączenia Warmii do Węgier, ale pochłaniały go wydarzenia dziejące się w rodzinnych stronach. W 1599 roku pożegnał się z diecezją i w porozumieniu z rządzącym w księstwie Siedmiogrodu kuzynem Zsigmondem (Zygmuntem) Batorym przejął po nim władzę. Decyzja okazała się dla biskupa warmińskiego tragiczna, bo kilka miesięcy później zginął podczas najazdu hospodara wołoskiego Michała Walecznego na Siedmiogród.

lyet „papi háborúnak” is neveztek. Ez mélyült el akkor, amikor 1477 elején a Lovagrend vezetését új nagymester vette át, aki úgy döntött, fgyveresen is támogatja a lázadó papot. A lázadó püspök a kapituła egyetértésével felmondta az engedelmességet a lengyel királynak és Varmiát Corvin Mátyás kezébe helyezte. Ekkor fogyott el IV. Jagelló Kázmér türelme, és 1479 elején a király sereget küldött, amely gyorsan engedelmességre kényszerítette a Rend nagymesterét és Nikolaus Tungent püspököt. Ily módon végződött tehát Varmia Magyar Királysághoz csatolása.

Varmia történetébe még egy alkalommal belekeveredett magyar szál, amikor 1589-ben a hatalmat Báthory András vette át. Báthory István király unokaöccse püspök lett és nemcsak lelki vezetőként irányította az egyházmegyét, de világi hatalmat is gyakorolt a területén. Báthory András nem akarta Magyarországhoz csatolni Varmiát, de ugyan elnyelték a pátriájában zajló események. 1599-ben búcsút vett az egyházmegyétől és az Erdélyi Fejedelemséget irányító Báthory Zsigmond unokatestvérével egyetértésben átvette utána a hatalmat. A varmiai püspök számára e döntés tragikusnak bizonyult ugyanis néhány hónappal később Vitéz Mihály havasalföldi vajda támadása során elesett.

Projekt zrealizowany w ramach / A projekt megvalósulását támogatta
Węgiersko-Polskiego Programu Współpracy Pozarządowej / Lengyel Magyar Nem-Kormányzati
Együttműködési Alap

przez / partnerek

Muzeum Archeologiczne w Krakowie /
Krakkói Régészeti Múzeum

Muzeum im. Króla Macieja w Visegradzie,
oddział Węgierskiego Muzeum Narodowego w Budapeszcie /
a Magyar Nemzeti Múzeum Visegrádi Mátyás Király Múzeuma

Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Głogowie / Régészeti-Történeti
Múzeum, Głogów

współpraca / együttműködés

Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Węgierskiej im. Mieczysława Woronieckiego we Wrocławiu /
Mieczysław Woroniecki Lengyel-Magyar Baráti Társaság, Wrocław
Muzeum Miejskie we Wrocławiu / Wrocław Város Múzeuma

projekt edytorski i graficzny / grafikai tervezés és szerkesztés

Marek Zalewski

redakcja i korekta / szerkesztés és korrektúra

Andrzej Jacek Tomaszewski, Lechosław Spychała, Marek Zalewski

zdjęcia / képek

archiwum Muzeum im. Króla Macieja w Wyszegradzie, oddziału Węgierskiego Muzeum Narodowego w Budapeszcie,
Gergely Buzás, Pazirik Informatikai Kft. / Magyar Nemzeti Múzeum Mátyás Király Múzeum (Visegrád) archívuma,
Buzás Gergely, Pazirik Informatikai Kft
archiwum Muzeum Miejskiego we Wrocławiu / a Wrocław Városi Múzeum archívuma
archiwum Archiwum Państwowego we Wrocławiu / a Wrocław Állami Levéltár archívuma
archiwum Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Głogowie / a Głogói Régészeti-Történeti Múzeum archívuma
w publikacji użyto zasobów z portalu Freepik.com / a kiadványban felhasználásra kerültek a freepik.com gyűjtemény képei

przygotowanie zdjęć i skład komputerowy / képek előkészítése, és számítógépes tördelés

Norbert Dudek

tlumaczenie / fordítás

Keresztes Gáspár

Copyright by

Muzeum Archeologiczne w Krakowie / Krakkói Régészeti Múzeum
ISBN 978-83-956157-3-3

**WĘGIERSKO-POLSKI
PROGRAM
WSPÓŁPRACY
POZARZĄDOWEJ**

**MUZEUM ARCHEOLOGICZNE W KRAKOWIE
ISBN 978-83-956157-3-3**